NHLRP | National Home Language Reading Programme

Puku ya Motheo

MPHATO 3

SEPEDI

LELEME LA GAE

KOTARA YA 1 & 2

basic education
Department: Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL EDUCATION COLLABORATION TRUST

ETDP SETA

2030 NDP

Read to Lead
A Reading Nation is a Leading Nation

SACE

Puku ya Motheo

MPHATO WA 3 | KOTARA YA 1 & 2

SEPEDI

NHLRP | National Home Language Reading Programme

Diteng

Kotara ya 1 ..... **1**

Tabakgolo: **Re tšea leeto** **2**

Beke ya 1 2

Beke ya 2 9

Tabakgolo: **Re lokiša dilo** **17**

Beke ya 3 19

Beke ya 4 27

Tabakgolo: **Re leka go botega** **35**

Beke ya 5 37

Beke ya 6 45

Tabakgolo: **Thuto ya rena** **53**

Beke ya 7 55

Beke ya 8 63

Kotara ya 2 ..... **71**

Tabakgolo: **Re a itlwaetša** **72**

Beke ya 1 72

Beke ya 2 82

Tabakgolo: **Re bangwadi** **90**

Beke ya 3 90

Beke ya 4 100

Tabakgolo: **Re na le le lerato** **108**

Beke ya 5 108

Beke ya 6 118

Tabakgolo: **Re dienjineere** **126**

Beke ya 7 126

Beke ya 8 136

KOTARA YA 1

Tabakgolo: Re tšea leeto

Polelotlaleletšo:

Seema

Polelo ye kopana, ya setšo yeo e fago keletšo. Diema gantši di akaretša polelo ya seka go swana le ditshwantšhišo.

Lesogana leo le sa etego le tšea kgaetšedi

Ge motho a sa ithute gore a phele a tswakana le batho ba bangwe, o tla no šalela morago ka dilo ka moka.

Dikanegelo:

Leeto le legolo la Shamiso

Maeto a Reabetšwe

Tlotlontšu

leeto:	Go ya lefelong ka koloi, ka pese, ka terene goba ka sefofane.
Zimbabwe:	Naga ya ka borwa bja Afrika, ka leboa la Afrika Borwa.
mošate:	Ntlo ye kgolo kudu ye botse yeo kgoši goba kgošigadi a ka dulago go yona.
badimo:	Batho ba ba hlokagetšego ba lapa la geno, go swana le borakgolokhukhu.
bogologolo:	Kgale kudu, kudu; go tloga kgale (go swana le meago ya kgale goba dikanegelo).
polelwana:	Sekafoko ka fase ga seswantšho leo le re botšago seo seswantšho se se bontšhago.
etela:	Go ya go motho goba legae la gagwe nakwana.
thlaloso:	Mantšu ao a re botšago ge ikwa bjangore selo se sengwe se bjang, se kwagala bjang, goba gore se ikwa ka tsela efe.
manaba:	Batho goba dihlopha tšeo di lego kgahlanong le yo mongwe le yo mongwe gomme di lwantšhana.

Tlotlontšu

mohlomphegi:	Mohuta wa moetapele, bjalo ka kgoši.
leeto:	Go tloga lefelong le lengwe go ya go le lengwe.
suthukheisi:	Mokotla o mogolo wo o o dirišago go rwala diaparo le dilo ge o eya leeto.
paka:	Go phutha diaparo le dithoto ka mokotleng ge o eya leetong.
pakolla:	Go ntšha diaparo le dithoto ka mokotleng ge o fihla lefelong goba ge o boa lapeng.
thekethe:	Tokomane ya maeto ye e go dumelelang go namela pese, terene goba sefofane.

Botšiša ba lapa la gago:

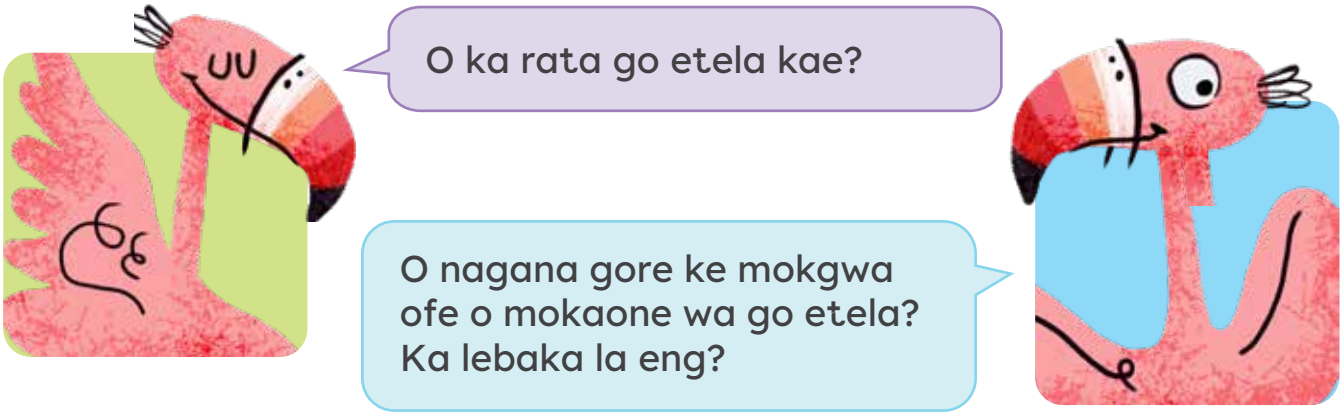

Tabakgolo: **Re tšea leeto**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Lengwalo la mogwera

3210 1st St
Ennerdale
1830
2 Phato 2022

Reem yo a rategago,

Dumela! Ke kgolwa gore o sa thabile.

Ke nna Thabiso. Morutiši wa ka o mpoditše gore ke go ngwalele. Ke tshepa gore se se tla thabiša. Ga ke tsebe selo ka lefelo leo o dulago go lona e le go Egepeta. Mohlomongwe o ka nkanegela ka ga lona. Go ka ba bose kudu go ba le mogwera wa go tšwa Egepeta.

Ke mošemane wa mengwaga ye senyane. Ke dula lefelong leo le bitšwago Ennerdale mo Afrika Borwa. Ennerdale go dula batho ba ba ntši. Nna le bagwera ba ka re raloka kgwele mokgotheng ka mehla.

LaMorena ke letšatši le le kaone go nna. Re ya kerekeng moo ke bonago bomotswala. Ge re boa re beša nama.

Ke Mphatong wa 3. Ka mehla ke sepela ka maoto go ya sekolong. Ke rata thuto ya dipalo le go bala.

Ke nyaka go tseba ka tša bophelo bja gago. E bjang Egepeta? Le ipshina ka eng? Ke kgopela o nkarabe le ge morutiši wa gago a sa go gapeletše.

Go tšwa go mogwera wa gago ka pene,

Thabiso

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Sengwalwa se ke:**
   a. Lengwalo
   b. Sereto

2. **Naa o nagana gore mogwera ka pene ke eng?**
   a. Mogwera yo a go fago pene.
   b. Mogwera yo a go ngwalelago mangwalo.

3. **Thabiso o nyaka go tseba eng ka bophelo bja Reem?**
   a. Reem o dira eng go ithabiša?
   b. Reem o rata go ja eng?

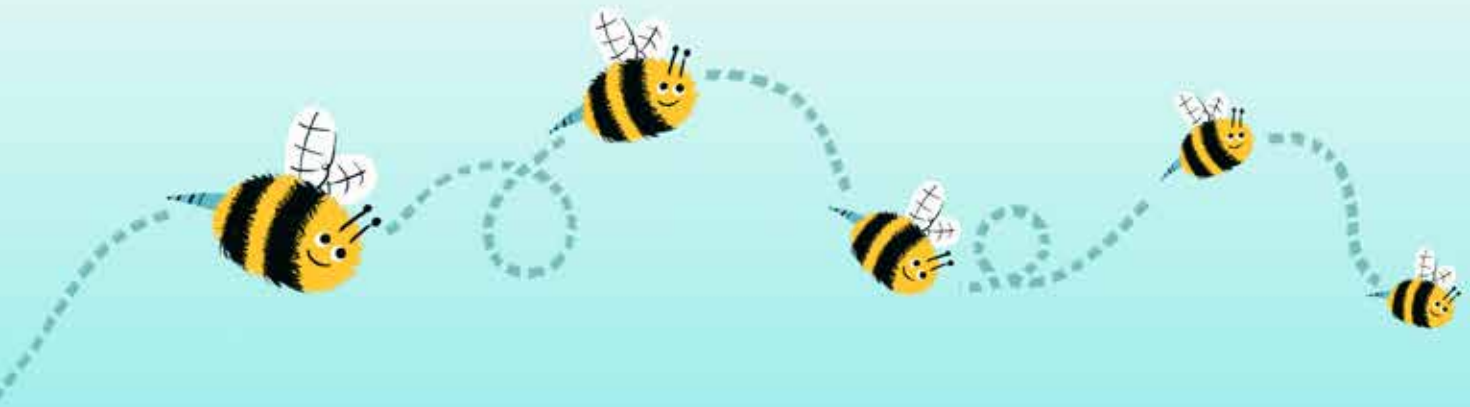

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Leeto le legolo la Shamiso

Shamiso le lapa la gagwe ba be ba fela pelo ya go ya maikhutšong. Ba be ba tlo etela meloko ya bona nageng ya Zimbabwe. Ge ba le tseleng, ba eme lefelo leo le bitšwago Great Zimbabwe. Shamiso o ile a nyakišiša ka Great Zimbabwe inthaneteng. O ile a ithuta gore e be e le motse o mogolo le mošate o mogolo mehleng ya kgale.

“Halala! Go a kgahliša!” Shamiso a nagana. O be a thabišwa ke go etela lefelo la bagologolo ba gabo.

Kua Great Zimbabwe, balapa ba ile ba hlakanetšwa ke mohlahli wa baeti. O ile a re, “Le amogetšwe mo Great Zimbabwe. Lefelo le le agilwe mengwageng e makgolo ye e fetilego.”

Ka gare ga musiamo Shamiso o ile a bona dipheta tša gauta, terata ya koporo le dipheta tša galase.

“Dipheta tše di tšwa kua China!” Mohlahli a realo. “Se se re botša gore batho ba Great Zimbabwe ba ile ba gweba le batho ba ba tšwago mafaseng a mangwe.” Shamiso o ile a ikwa a ikgantšha ka bagologolo ba gabo.

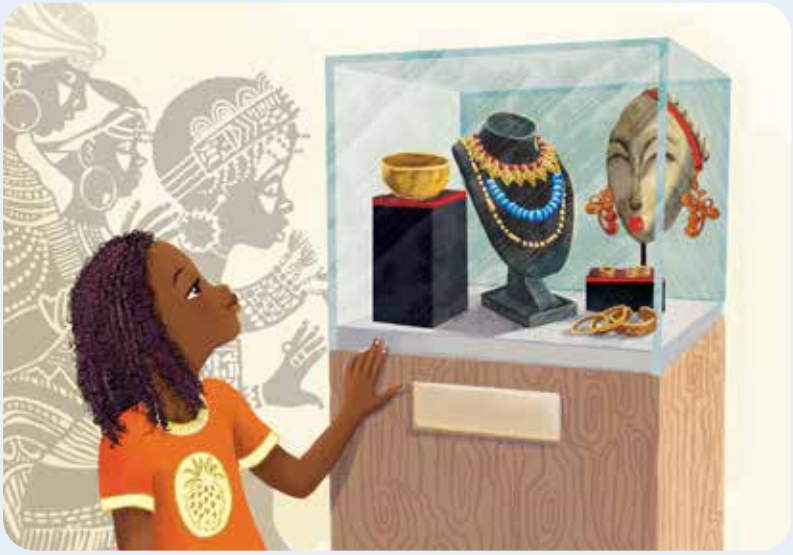

Se se latelago, lapa le ile la etela leboto le legolo la leswika la nkgokolo. Ba ile ba ithuta gore moago wo o be o agetšwe dikgošigadi. Ba ithutile gore ‘Zimbabwe’ e ra gore ‘ntlo ye kgolo ya leswika.’

Ka morago, Shamiso le lapa la gagwe ba ile ba etela motsaneng o mongwe. Motsana wo o agilwe bjalo ka metsana ya bogologolo. Ba bone batho ba opela le go bina go swana le batho ba bogologolo.

Mafelelong, ba ile ba namela mmoto go bona moo batho ba bego ba rapela gona. Shamiso o ile a ema godimo ga mmoto gomme a lebelela meago e mebotse yeo e lego fa-sefase.

“Halala! Go kgahliša kudu!” o ile a realo. “Ke ikgantšha ka mešomo ka moka yeo bagologolo ba rena ba o dirilego!”

“Le nna!” gwa realo tatagwe. O ile a ikwa a thabile kudu gore lapa la gagwe le etetše lefelo la bagologolo ba gabobona.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Shamiso le lapa la gagwe ba be ba eya maikhutšong kae?**
   Shamiso le lapa la gagwe ba be ba eya maikhutšong kua…
2. **Dipheta tša galase tša go tšwa China di ile tša bontšha Shamiso eng ka bagologolo ba gabo?**
   Dipheta tša galase tša go tšwa China di ile tša bontšha Shamiso… ka bagologolo ba gabo.
3. **Ke ka lebaka la eng tatagwe Shamiso a ile a ikwa a thabile?**
   Tatagwe Shamiso o ile a ikwa a thabile ka lebaka la…

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

baa	laa
we	wi

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

baagi

weditše

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Rakgadi o wišitše palamonwana. Ke palamonwana ya taamane. O nagana gore e tšere ke baagi. “Mohlomongwe e wele ka ntlong,” sesi a realo. Naa baagi ba dula kae? Rakgadi o tloga a tšhogile e le ruri. O rapela gore a e humane ka pela.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

aa w

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

thlaloso

manaba

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

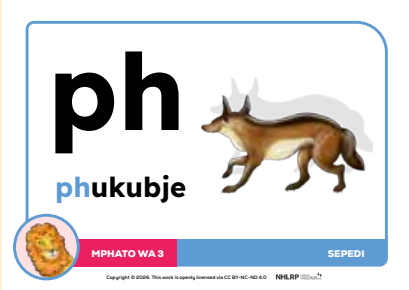

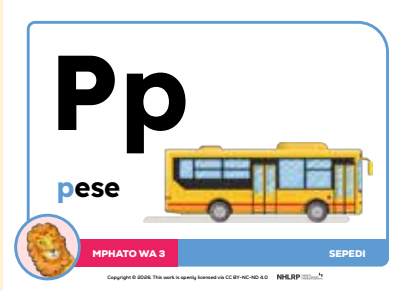

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

pho	phu
po	pu

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

phumega

potuma

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Puledi o phumile sebjana sa mma sa galase. O se khutišitše khoneng ka phapošing ya kantle. O be a phumula dibjana ga se phumega. O nyakile go phuma poleiti le pane ya lerapo. Naa mma o tla reng ge a ka tseba? Puledi o dula a khukhuna ge a bona mme. Mma a ka se thabele go loba dibjana tša gagwe.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

ph p

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

Mohlomphegi

leeto

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

m	p	s	h

m	p	s	h	i

m	p	s	h	a

m	p	s	h	e

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

mpshiri

mpshikela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Sesi o nkgala ka mehla. O nkgalela go bapala ka roko e mpsha. Koko o apeile bogobe bja mpshi. Koko o re mpshi e a thuša kudu ka mpshikela. O phela a e apea gore e re thuše. Mma o e rata ka khabetšhe. Mpshi e phalwa ke mageu. “Ke tlile go dira mageu lehono,” mma a realo.

Go tweletša molaetša kgakala

Šomiša medumo ye e lego ka fase go dira mantšu:

aa	w	ph	p	m	psh
u	m	i	l	e	š

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Mogwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Kuki kuka

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Dithaba tša Afrika borwa

Kontinente ya rena ya Afrika e na le dithaba tše di ntši. Ye nngwe ya tšona ke Kilimanjaro. Thaba ye ke ye telele go feta dithaba ka moka tša Afrika. E hwetšwa nageng ya Tanzania.

Go na le batho ba ba ntši bao ba nyakago go namela thaba ye. Ga go bonolo go namela thaba ye.

Ge o namela thaba go ya godimo go tonya go a oketšega. O ka hwetša lehlwa ntlhoreng ya thaba.

Ge e le gore o ikemišeditše go namela thaba, o ka leka tše di latelago:

Drakensberg/Khahlamba/Maluti

Dithaba tša Drakensberg ke tše botse. Di ikadile gare ga Motsemogolo wa Lesotho le profense ya KwaZulu Natal. BaNguni ba e bitša Khahlamba. Basotho ba e bitša Maluti.

Thabatafola

Thaba ye e hwetšagala Kapa. E tliša baeti ba ba ntši kua Kapa. Batho ba rata go namela thaba ye. Naa o ka akanya gore ke ka lebaka la eng e bitšwa Thabatafola? Ke ka lebaka la gore bogodimo bja yona bja phaphathi bo lebelelega bjalo ka tafola.

Dithaba tša Lubombo

Tšona di hwetšagala kua profenseng ya Mpumalanga. Lubombo ke lentšu la seNguni, ka Sepedi ke nko ye kgolo. Go na le dithaba tše dingwe tšeo o ka di namelago mo Afrika borwa.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

Lefelo	Leina/maina a dithaba	Dintlha tšeo di kgahlišago
Tanzania		Thaba ye e phagamego kudu Afrika
Magareng ga Lesotho le KZN		E na le maina a mararo a go fapana
	Thabatafola	E na le bogodimo bja phaphathi
Mpumalanga		E lebelelega bjalo ka nko ye kgolo

Sebopego sa mantšu

Kopolla lenaneo la mantšu ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thalela mofeme yeo e akaretšwago ka lentšung le lengwe le le lengwe.
Mofema e ra go reng?

1. **sereti**
2. **direti**
3. **bareti**
4. **moreti**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Maeto a Reabetšwe (Kakaretšo)

Tatago Reabetšwe o tšwa bokgobapuku, o boile gae le puku yeo e bitšwago 'The New Seven Wonders of the World'.

"Ga re na tšhelete ya dithekethe tša sefofane, eupša dipuku di ka re iša kae kapa kae!" a realo tatago Reabetšwe.

Ka morago ga dijo tša mantšiboa ba ile ba dula sofeng go bala puku.

"A re tšee sephetho sa gore ke lefe lefelo la semaka leo re ka le etelago mo go tše šupa tše!" a realo Reabetšwe.

Letlakaleng la pele ba ile ba bala ka 'The Great Wall of China'. Leboto le le agilwe go šireletša batho ba China. "Halala!Ke nagana gore ke semaka seo ke nyakago go se etela!" a realo Reabetšwe.

Se se latelago, ba ile ba bala ka seemo se segolo kudu sa Jesu kua Brazil, nageng ya Amerika Borwa. "Halala! Ke nagana gore ke semaka seo ke nyakago go se etela!" a realo Reabetšwe.

Mafelo a a latelago a mabedi a go ba le tša go makatša a be a le nageng ya Amerika Borwa. Ba ile ba bala ka Machu Picchu, motse wo o agilwego ka go namelana godimo ga dithaba. Le gona ba ile ba bala ka phiramiti yeo e bego e dirišetšwa go lebelela dinaledi kua Mešico. Go bobedi bja mafelo a a go be le tša go makatša, Reabetšwe o ile a re, "Halala! Ke nagana gore ke lefelo leo ke nyakago go le etela!"

Se se latelago, ba ile ba bala ka lepatlelo la kua Italy, moo ditladiyeitha di bego di tlwaetše go lwa go fihla lehung. "Halala! Ke nagana gore leo ke semaka seo ke nyakago go se etela!" a realo Reabetšwe.

Ke moka tatago Reabetšwe a phetlolla letlakala. Le ile la bontšha moago o mo botse kua India. “Ke badile ka se!” a realo Reabetšwe. “Ke Taj Mahal ka India. Ke nagana gore ke semaka seo ke nyakago go se etela!”

Mafelelong, ba ile ba bala ka ga lefelo la semaka la bošupa. Ye e be e le Petra, motse wo o betlilwego ka gare ga leswika le lehubedu. Motse wo o be o hlametšwe go kgoboketša meetse, ao a ilego a thuša batho bao ba bego ba phela leganateng. Go molaleng, Reabetšwe o ile a re, “Halala Ke nagana gore ke semaka seo ke nyakago go se etela!”

Afelelong, Reabetšwe le tatagwe ba ngwadile fase lefelo leo ba bego ba nyaka go le etela kudu. Rena ga se re kgone go bala dikarabo tša bona! O nagana gore Reabetšwe o be a ngwadile eng?

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Tatago Reabetšwe o hlalositše eng ka seo dipuku di ka se dirago?**
   Tatago Reabetšwe o hlalositše gore dipuku di ka…
2. **Ke semaka sefe seo Reabetšwe a badilego ka sona pele?**
   Reabetšwe o badile ka… pele.
3. **Ke semaka sefe seo o ka ratago go se etela?**
   Nka rata go etela… ka gobane…

Sebopego sa mantšu

Mofema e ra go reng?

sadi

Ngwala lenaneo la mantšu ao a šomišago mofema wo ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thoma ka:

1. **mosadi**
2. **basadi**

Tabakgolo: **Re lokiša dilo**

Polelotlaleletšo:

Koša

Mantšu a a ngwadilwego gore a opelwe, gantši a sepedišana le mmino, gomme a diriša morethetho, poeletšo le merumokwano go thuša go anega kanegelo goba go tšweletša maikutlo.

Paesekele se robege
Re ya go bona moratiwa
Moratiwa o a lwala
O rengwa ke hlogo
Ga se hlogo ke lerato
Paesekele se robege

E koša yeo mootledi a kgopelago paesekele gore e se robege ka ge a nyaka go ya go bona motho yo a mo ratago.

Dikanegelo:

Phopoši ya borutelo e senyegilego

Mari Copeny: Mohlabani wa meetse

Tlotlontšu

lokiša:	Go dira gore selo se šome gape goba se boele maemong a sona.
senya:	Go roba goba go senya selo se sengwe.
kgopela tshwarelo:	Go re “Ke maswabi” ge o kweša motho bohloko goba o dira phošo.
sehlopha sa baopedi:	Sehlopha sa batho bao ba opelago mmogo.
ela hloko:	Go ela hloko gore o se ke wa dira diphošo goba wa ikweša bohloko.
Michigan:	Mmušo wa United States o tumile ka go dikologa ke matsha a magolo.

Tlotlontšu

mohlabani:	Motho yo a lwago ka bogale, kudu kudu dintweng.
mathata:	Bothata bjo bogolo kudu bjo bo swanetšego go lokišwa ka pela.
tšhilafatša:	Go dira gore moya, meetse goba naga di be le ditšhila le go ba kotsi.
mpholo:	Ga se e lokele batho, diphoofolo goba dimela. E ka bolaya goba ya tsentšha bolwetši.
lokiša:	Go dira gore selo se se senyegilego goba se se phulegilego se boele sekeng, se be sebotse ebile se šome gape.
roka:	Go kgokaganya dikarolo tša lešela o šomiša nalete le garane.
nalete:	Selwana se se sesane sa ntlhla sa lešoba leo le šomišwago go tsentšha garane se šomišwa go roka mašela.
garane:	Thapo e sesane ye e šomišwago le nalete go roka diaparo goba go thiba mašoba mo di kgeilego.
Hamola:	Sedirišwa se se nago le hlogo ya tšhipi le motheo wa kota goba, se šomišwago go betha dipikiri.

Botšiša ba lapa la gago:

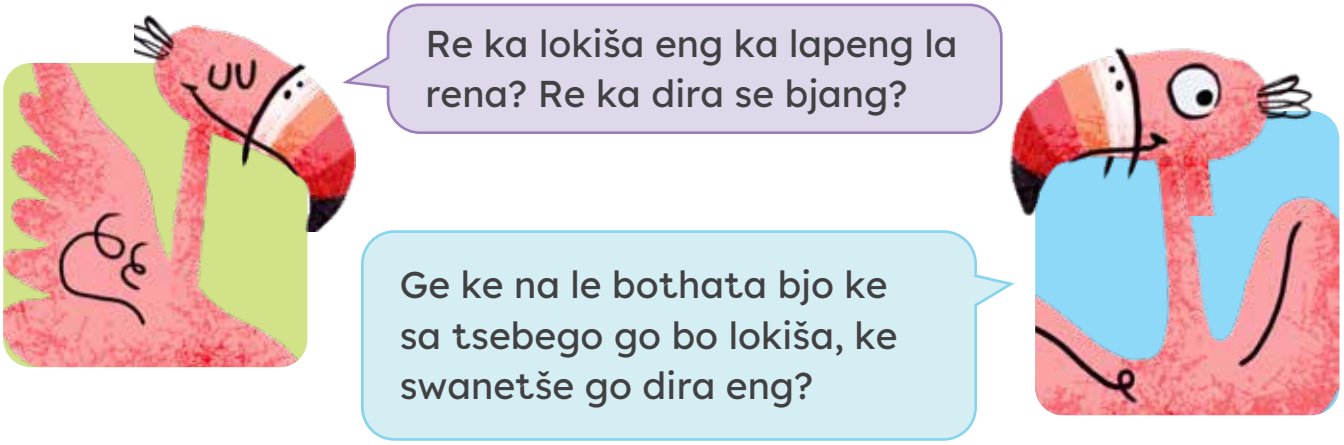

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

tsha	tshe
še	ši

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

tsheko

mošate

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Ga na le tsheko ya basadi ba tshelela. Ba pšhatlile koloi ya ka mošate. “Le tlo pšhatlela mešeleng,” Kgoši a realo. Basadi ba felelwa ke tshepo ka ke ba se na selo. Ba itsholetše go pšhata koloi ya kgoši. Ga ba tshepe gore ba tla dira seo gape kamoso. Ba sepetše le Tshepo, Pšhatledi le Matshela.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

tsh š

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

kgopela tshwarelo

sehlopha sa baopedi

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

ta	te
tli	tlo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

telela

tlogela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bašemane ba tšhabile le mpša ya tate. Ke mpša ya tate ya go tsoma. Ge tate a ka boya, ba tla ba mpšeng. Buti are,“Le a telela bašaa!” Tate a ka se sa ba tlogela ba tšhaba le mpša. O tla notlelela dimpša tša gagwe. A ka se hlwe a tshepha bašemane.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

t tl

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

ela hloko

lokiša

Tabakgolo: **Re lokiša dilo**

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

t	s	w

t	s	w	e

t	s	w	i

t	s	w	a

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

tswaka

latswa

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Motswala o tswaka motswako wa dikuku. O tswakela ka gare ga sebjana sa galase. O tswaka ka dienywa tša go pšhatliwa. Yoo! sebjana se pšhatlegile. Mpša ya Tshepo e latswa motswako. E tloga e fenywa ke bobose bja dienywa. “Etla le sekoropo,” sesi a realo. O be a tloga a selekegile.

Go tweletša molaetša kgakala

Šomiša medumo ye e lego ka fase go dira mantšu:

tsh	š	t	tl	ts	w
e	l	a	b	o	k

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Mogwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Lebo loga

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Hulisani le Dakalo ba thuša go bulela meetse

Hulisani o be a dula makgoweng. Ge dikolo di tswaletšwe o be a etela makgolwagwe kua magaeng.

Hulisani o be a rata go etela magaeng, bothata bja gagwe e be e le ge a swanetše go hlapa. “Aowa Hulisani, o se ke wa tšhela meetse a mantši,” gwa realo Dakalo.

Hulisani a makala. Kua makgoweng ga go yo mpotšago gore ke šomiše meetse bjang.

“Dakalo, botša Hulisani gore re šoma bjang mo gae,” gwa realo makgolo.

“O ntshwarele, motse wa rena o hloka meetse.”

Tšatši le le latelago bašemane ba ile ba otlolla maoto. Ba ile ba fihla moo noka e nago le meetse a mantši.

“Meetse šea ke a mantši, bjale go reng re se na meetse?” gwa botšiša Dakalo.

Hulisani a šupa ka monwana. “Go bontšha o ka re maswika a le ke ona a thibetšego meetse. Go bonala o ka re a theogile kua thabeng.”

“A re bitše badudi ba tle ba re thuše. Re swanetše go bulela meetse a. Ge re thibolla mola, meetse a ka elela motseng.”

Badudi ba ile ba tla ba thuša gomme meetse a elela motseng.

Makgolo o ile a ba gokara, “Bašemane ba ka ba bohlale.”

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Ke ka lebaka la eng go be go na le bothata ge Hulisani a eya go hlapa?**
   a. O be a nyaka go šomiša meetse a mantši.
   b. Meetse a be a tonya.

2. **Naa bothata e be e le eng mo motseng?**
   a. Go be go na le maswika a magolo a mantši.
   b. Motse o be o se na meetse.

3. **Naa bothata bo ile bja rarollwa bjang?**
   a. Batho ba šutišitše maswika ao a bego a thibile noka.
   b. Batho ba šomišitše meetse a mannyane.

Sebopego sa mantšu

Kopolla lenaneo la mantšu ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Thalela mofeme yeo e akaretšwago ka lentšung le lengwe le le lengwe.
Mofema e ra go reng?

1. **ledimo**
2. **madimo**
3. **medimo**
4. **modimo**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Phapoši ya borutelo e senyegilego

Ka Labohlano e be e le sebaka sa Lotanang go bontšha bana ba bangwe kanegelo ya gagwe.

“Yo ke nna, ke thuša mma ka serapaneng,” Lotanang a realo a šupa seswantšho sa gagwe. Go tloga moo a bala mafoko a gagwe.

Tšhipi e ile ya lla. Morena Mabowe a botšiša, “Naa nka fega sengwalwa sa gago lebotong?”

“Ee,” Lotanang a realo ka lethabo. Morena Mabowe o kgomareditše mošomo wa Lotanang lebotong gore o bonwe ka Mošupologo mesong.

Ge Lotanang a fihla gae, o hlalošeditše mmagwe le kgaetšediagwe gore o baletše Morena Mabowe kanegelo ya gagwe ebile Morena Mabowe o e kgomareditše lebotong la phaphoši.

Ka Mošupologo ge ba tsena ka phapošing go be go hlakahlakane. Mošomo wa Lotanang o be o se gona lebotong. Morena Mabowe o ile a re o swabile kudu ka seo se diragetšego. O hlalošitše le gore Khwaere e be e opelela ka phaphošing ya bona ka Mokibelo.

Mantšiboa ao mmagwe a botšiša, “Naa go be go le bjang sekolong?”

“Kanegelo ya ka ga e sa le gona lebotong. Morena Mabowe o re khwaere e be e le ka phaphošing ya rena ka Mokibelo,” gwa araba Lotanang.

“Mmane Seipei o laola khwaere,” gwa realo Mma. “Ke tla mo letšetša ka morago ga dijo tša go lalela.” Mmago Lotanang a letšetša Mmane

Seipei. Mma o ile a theeletša Mmane Seipei metsotso e se mekae. Ke moka a re, “Ke a leboga, mmane.”

Mesong ya letšatši leo le latelago, Lotanang o ile a bona Mmane Seipei a le mo sekolong. “Yo ke MmaMolokomme wa khwaere,” Morena Mabowe arealo. “Ke manyami kudu ka phaphoši ya lena. Nako yeo e tlago ge re šomiša phaphoši ya lena, re tla hlokomela bokaone!” Mmane Seipei arealo.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **ke eng seo Lotanang a bego a swanetše go se dira?**
   O be a swanetše go...
2. **Naa leina la morutiši ke mang?**
   Leina la morutiši ke...
3. **Naa ke ka lebaka la eng mmane Seipei a ile a tla sekolong?**
   Mmane Seipei o tlile sekolong go...

Sebopego sa mantšu

Mofema e ra go reng?

ag

Ngwala lenaneo la mantšu ao a šomišago mofema wo ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thoma ka:

1. **moagi**
2. **seagi**

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

ja	je
kga	kgo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

dijo

kgolego

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Mapantinti a fiwa dijo kgolegong. Ba jela ka phapošing ye kgolo ya bojelo. Ba ja dijo tša go rothiša mare. Rakgadi o šoma go fepa mapantinti. O re botša ditiragalo tše ntši tša kgolegong. Ga ke dume o ya kgolegong le ga tee. Le ge ba eja tša go rothiša mare.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

j kg

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

Michigan

mohlabani

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

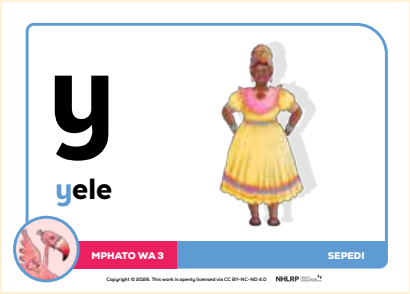

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

ya	ye
ba	yo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

yena

dibjalo

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Yooh! Bana ba a goeletša. Ba goeletša ba le kae? Ba goeletša ba le ka bjanyeng bjo botelele. Ba be ba eya dibjalong tša koko. Bana ba hlabile ke tshehlo. Naa koko yena o be a le kae? Koko o be a ithobaletše.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

y a

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

mpholo

tšhilafatša

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

t	l	w

t	l	w	a

t	l	w	o

t	l	w	i

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

betlwa

tlwaela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Basadi ba tlwaetše go kga meetse ka mehla. Ba eta ba opela ge ba eya nokeng. Banenyana ga se ba tlwaele go kga meetse. Ba khuta ka bjanyeng ka nako ya go ya nokeng. Buti o rata go robala mosegare. O tswalela lebati ge a robala. Ga a rate go kwa bana ge ba tswinya. Buti o tena mma ge a robetše mosegare.

Go tweletša molaetša kgakala

Šomiša medumo ye e lego ka fase go dira mantšu:

j	kg	y	bj	tl	w
o	i	l	e	g	n

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Mogwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Mogau mala

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Magato a go rarolla bothata

A ke magato ao o ka a latelago go rarolla bothata.

Kgato ya 1: Hwetša bothata

Bothata ke selo seo se dirago gore bophelo bo be boima. E ka ba selo seo se re tšhošago se re tshwenyago goba seo se re befedišago ge re gopola ka sona.

Kgato ya 2: Botšiša gore ka lebaka la eng?

Go nyaka lebaka go ka thuša go rarolla bothata. Ge o kwešiša bothata o kgona go hwetša tsela ya go bo rarolla.

Kgato ya 3: Botšiša gore o bo rarolla bjang?

Mo tabeng ya bjang, re swanetše gore re nagane ka ditharollo tša go fapana.

Kgato ya 4: Šomiša tsela ye kaone ya go rarolla mathata

O ka hwetša dikarabo tše dintši go potšišo ye bjang. Kgetha ye kaonekaone.

Kgato ya 5: Kgopela thušo

Ge go le boima, kgopela thušo.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

Nomoro ya kgato	**Kgato**
	Hwetša bothata
	Kgopela thušo
Kgato ya 3	
Kgato ya 2	
	Leka tsela ye kaone ya go rarolla

Sebopego sa mantšu

Kopolla lenaneo la mantšu ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thalela mofeme yeo e akaretšwago ka lentšung le lengwe le le lengwe.
Mofema e ra go reng?

1. **monna**
2. **banna**
3. **bonna**
4. **senna**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Mari Copeny: Mohlabani wa meetse

Mari o tšwa motsaneng wo o bitšwago Flint. Meetse a Flint a be a na le mpholo. Batho ba be ba lwala. Ba be ba enwa meetse a ka mapotlelong. Mari o be a sa kgahlwe ke seo se diragalelago batho ba motse wa gabo.

Mari o tšere sephetho sa go ngwalela Mopresidente Barack Obama lengwalo. O laleditše Mopresidente gore a tle a bone mathata ao ba nago le ona.

“Mopresidente a ka se tsoge a bone lengwalo la gago,” mmagwe a mo lemoša. “O humana diketekete tša mangwalo tšatši ka tšatši.”

“Romela lengwalo leo le ge go le bjalo,” Mari a realo.

Ka morago ga kgwedi, mmago Mari o hweditše mogala go tšwa Whitehouse. Mopresidente o be a nyaka go tla go etela Flint. “Ke na le ditaba tše dikgolo tša gago, Mopresidente o nyaka go tla go etela Flint,” Mmago Mari a realo go Mari.

Mopresidente o ile a etela Flint gomme a laela gore seemo sa meetse se lokišwe ka bjako.

Le ge go le bjalo, Flint e be e sa na le meetse a a tšhilafetšego ka nako e itšego. Mari o ile a tšea sephetho sa go kgoboketša tšhelete go thuša batho ba Flint go reka meetse a go nwa mabenkeleng gore ba se sa nwa meetse a go tšwa dipompong tša bona.

Ka morago ga moo, Mari o ile a bona ditšhila ka moka tšeo di hlolwago ke polasetiki. O ile a tšea sephetho sa go kgoboketša tšhelete go thuša batho go reka difilthara tša meetse legatong la polasitiki.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Naa Mari o tšwa motsaneng ofe?**
   Mari o tšwa motsaneng wa...
2. **Naa meetse a Flint a be a na le eng?**
   Meetse a Flint a na le...
3. **Naa ke eng seo se bego se lwatša batho ba Flint ?**
   ...a be a dira gore batho ba Flint ba lwale.

Sebopego sa mantšu

Mofema e ra go reng?
iš

Ngwala lenaneo la mantšu ao a šomišago mofema wo ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thoma ka:

1. **morutiši**
2. **barutiši**

Tabakgolo: Re leka go botega

Polelotlaleletšo:

Seka

Sekafoko moo mantšu a nago le tlhalošo ye e fapanego le tlhalošo ya nnete.

Go bea bohlatse

Go bolela nnete

Dikanegelo:
Leseka le le talalerata

Modiša yo a goeleditšego a re, 'tau'

Tlotlontšu

tshephega:	Go bolela therešo le go dira selo se se nepagetšego.
go se tshephege:	Se se fapanago le potego go se bolele therešo.
leseka:	Seaparo sa letsogong sa go phadima seo o se aparago go dikologa seatla sa gago.
phadima:	Go phadima, go swana le dinaledi.
go kgahlwa:	Go kgahlwa ke selo le go se rata kudu.
badudi ba motse:	Batho bao ba dulago metsaneng ka bontši.
hlasela:	Go kgeregela motho, o leka go kweša motho bohloko.
hlalefetša:	Go dira gore motho a dumele selo seo e sego therešo.
setlaela:	Go foraforetša motho yo mongwe o dira metlae goba go ba le boradia.
kitimiša:	Go kitima ka morago ga motho goba selo o leka go se swara.
tshepa:	Go dumela gore motho o bolela nnete le go phetha se a se boletšego.

Tlotlontšu

nnete:	Seo e lego nnete goba seo se diragetšego ka nnete.
maaka:	Go bolela selo se se fošagetšego ka boikgethelo.
roba:	Go senya goba go gobatša selo gore se se sa šome gape ka baka la seo o se dirilego. O ka ba wa roba tshepo ya motho ge o sa bolele nnete.
se robegile:	Selo se se sa šomego, se senyegile goba se phušutšwe.

Botšiša ba lapa la gago:

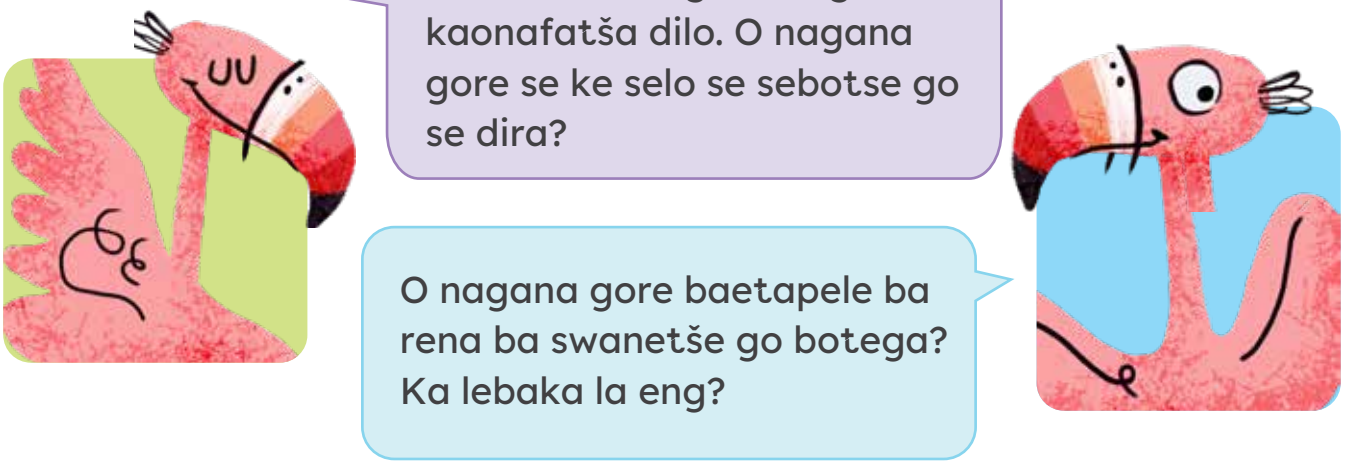

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

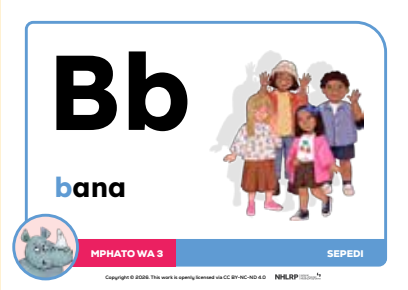

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

ba	bo
tho	thu

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

bašomi

thubega

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bašomi ba boetše mošomong. Ba šoma femeng ya digalase. Ba dula ba nagana gore digalase di tla thubega. Ba bea lešela go thibela gore di se thubege. Ge ba fetša mošomo ba a bina. Ba binela gore ga se ba thuba. Ke setlwaedi gore ba binele mešomo.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

b th

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

go se tshephege

phadima

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

na	ne
kho	khu

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

neela

sekhethe

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Banenyana ba apere dikhethe. Dikhethe tša bona di na le dinaledi. Banenyana ba segelela khabetšhe le nama. Ba tlwaetše go apea nama ka khabetšhe. Bana ba a khutelana ge ba sa letile dijo. Banenyana ba apeile nama ya khuru. “Lehono re tla bolawa ke go sohla,” buti a realo.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

n kh

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

go kgahlwa

tshepa

Tabakgolo: **Re leka go botega**

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

n	t	l

n	t	l	e

n	t	l	a

n	t	l	o

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

ntliša

ntlogela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bana ba tlwaetše go ntlišetša mahlatswa. Ke setlwaedi gore ba ntlele wona ka Laboraro. Ke itulela ka ntlong ke nnoši ge ke ja. Ge ke dutše kantle batho ba a duma. “O tloga o timana e le ruri,” Malome a realo. Malome o a ntlaba ka gore mahlatswa ke a ka. O swanetše go ntlogela ke a je ke nnoši. Bana ba ka se thabele gore ke abelana ka wona.

Go tweletša molaetša kgakala

Šomiša medumo ye e lego ka fase go dira mantšu:

b	th	n	kh	n	tl
a	l	e	d	i	s

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Mogwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Leo noga

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Lengwalo la maaka

Thabo o be a tshwenyegile ka batswadi ba gagwe. O re ga ba boledišane. “Ke swanetše go hwetša tsela ya go ba boelanya.”

Thabo o ile a tšwela ntle a lebelela ka serapaneng sa ntate Pike.

“Dumela, Thabo. Naa o tsogile gabotse?” gwa dumediša ntate Pike.

“Thobela ntate Pike, ga go na molato,” gwa araba Thabo a sa hlodimetše ka serapaneng.

“Tate o kgopela matšoba,” gwa realo Thabo.

“Ke rata tatago. Tsena o kge ngwanaka.”

Thabo o be a nyamišwa ke gore o bolela maaka, efela a tsena, a kga.

Thabo o ile a fa mmagwe matšoba ao gomme a re: “Bona mma, matšoba le lengwalo la go tšwa go tate šedi.”

Mmagwe o be a thabile. “Ke a a rata, a nkga bose.”

“Thabo, ke mongwalo wa gago wo. O reng o mpotša maaka?” gwa botšiša mmagwe.

“Ke a tseba gore ke maaka, ntshwarele. Ke be ke nyaka gore wena le tate le boelane,” gwa realo Thabo.

“Aowa, nna le tatago re a ratana,” gwa realo mmagwe.

“A hleng le be le sa boledišane ka mo koloing?” gwa botšiša Thabo.

“Re be re theeleditše mmino,” Mmagwe a sega.

Thabo o ile a itshola. Mmagwe o ile a mo lemoša gore maaka ga se a loka.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Kanegelo e mabapi le eng?**
   a. Mošimane yoo a bolelago maaka go dira gore batswadi ba gagwe ba ratane.
   b. Mošimane yoo a utswago matšoba gomme a bolela maaka.

2. **Naa Morena Pike ke mang?**
   a. Monna yo a rekišago matšoba.
   b. Moagišane wa Thabo.

3. **Ke ka lebaka la eng Thabo a be a nagana gore batswadi ba gagwe ba nyamile?**
   a. Ka lebaka la gore ba be ba hlalana.
   b. Ka lebaka la gore ba be ba sa boledišane ka koloing.

Sebopego sa mantšu

Kopolla lenaneo la mantšu ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thalela mofeme yeo e akaretšwago ka lentšung le lengwe le le lengwe.
Mofema e ra go reng?

1. **motho**
2. **botho**
3. **batho**
4. **setho**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Leseka le le talalerata

Ka tšatši le lengwe ge Atang a e ya gae o ile a thwala leseka le lebotse le le tala.

“Bona gore ke thwetše eng!” a laetša mmagwe.

“O tšere kae se?” gwa botšiša mmagwe.

“Ke le thwetše!” a realo a le rwala letsogong.

Ka le le latelago o ile a bona moagišane wa gagwe Geeta a nyakanyaka mo fase.

“O nyakang?” Atang a mmotšiša.

“Ke nyaka leseka laka,” gwa araba Geeta.

Atang o ile a ipotšiša ge eba e be e le leseka leo a le thwetšego. Atang o ile a uta leseka leo a le aperego.

“Okare o ka le hwetša hle!” a realo.

Atang ge a fihla gae o ile a ipotšiša dipotšišo. “A e ka ba ke lona le?” Atang o ile a apola leseka leo.

Letšatši le latelago sekolong, Geeta o be a nyamile. “Ke timeditše leseka la ka leo ke le ratago,” gwa realo Geeta ka pelo ye bohloko.

“Ke le thwetše ke la ka bjale,” gwa gopola Atang.

Kua gae, Atang o ile apara leseka a le lebelela gape. Atang o be a sa iketle ge a gopola sefahlego sa manyami sa Geeta. O ile a tsenya leseka ka potleng a leba gabo Geeta.

“Bona gore ke topile eng!” Atang a lekeletša leseka.

“Ke a leboga!” gwa realo Geeta ka lethabo.

Geeta o be a thabile ge a bona leseka la gagwe le boile. Atang le yena o ile a ikwa a thabile.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Naa ke mang yo a thwetšego leseka?**
   ...o thwetše leseka.

2. **Naa leseka e be e le la mmala ofe?**
   Leseka e be e le la mmala o...

3. **Naa leseka e be e le la mang?**
   Leseka e be e le la...

Sebopego sa mantšu

Mofema e ra go reng?
rut

Ngwala lenaneo la mantšu ao a šomišago mofema wo ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thoma ka:

1. **morutegi**
2. **barutegi**

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

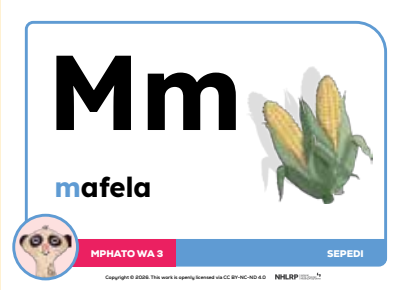

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

ma	mi
hla	hli

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

maketše

hlagola

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Maloba bašemane ba be ba hlogola. Ba ile ba hlaselwa ke noga e kgolo. Ba ile ba kitima ka lebelo. Ba be ba goelela mma. Mokgadi le Mmanare ba tšhogile. Ba nagana gore le bona ba a hlaselwa. Mmane le yena o maketše.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

m hl

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

hlasela

hlalefetša

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

fi	fo
su	tu

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

fihlile

marung

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Buang le mma ba fihlile. Ba fologile pese kua lebenkeleng la malome. “Le se sepelele bjanyeng,” motswala a realo. Mma o na le serapa sa dibjalo. O bunne magapu, dinyebu le dinawa. Dibjalo tše a di bjetšego di a mo rata. Di fepa meloko le baagišane ka moka.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

f u

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

kitimiša

roba

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

n	t	š

n	t	š	o

n	t	š	e

n	t	š	i

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

ntšeela

ntšotše

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bagwera ba ka ba ntšeela dibjalo. Ge ba fetša ba ntlogela ke lla. Maabane ba ntlogetše bjanyeng bjo bogolo. Ba pšhatlile le dikgalase tša ka tša mahlo. Ke fihlile go mma ke lla. Ba ntšotše le dieta tšaka tša folaga. “Ruri ke dipšhešamare,” koko a realo. Ba ntirile dilo tše ntši tša go makatša.

Go tweletša molaetša kgakala

Šomiša medumo ye e lego ka fase go dira mantšu:

m	hl	f	u	n	tš
o	l	a	g	h	r

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Mogwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Paki pula

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bolela nnete!

Phapoši ya rena e na le melao. O mongwe wa yona o re: ‘bolela nnete ka mehla.’

Naa maaka ke eng?

Maaka ke ge motho a bolela seo e sego nnete. Batho ba bolela maaka ka mabaka ao a fapanego:

- Ge ba nyaka go hwetša se sengwe seo ba se nyakago
- Go dira metlae
- Go tšhaba go kweša motho yo mongwe bohloko

Bohlokwa bja go tshepagala

Go tshepagala go hlaloša gore o bolela nnete. Ge re bolela nnete batho ba re tshepa le go feta.

Naa o na le bonnete?

Ga se molato ge o se na bonnete ka se sengwe. O se ke wa itira okare o a tseba gomme wa bolela maaka. Go bonolo kudu gore o tlwaele mokgwa wa go bolela maaka. Go o ka tlwaela go bolela maaka,batho ba feleletša ba go lemoga.

Dira seo se lokilego

- O se ke wa theeletša goba go sega metlae ya maaka
- Ge o belaela seo o se kwago, nyaka bohlatse
- O se ke wa bolela dilo tšeo o sena go bohlatse bja tšona

Ka go kwešiša le go latela melawana ye, re ka hlola tikologo ye e botegago le ye e tshephagalago ka diphapošing tša rena tša go ithuta le ka ntle.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela.
Tswalanya dikholomo gore mafoko a kwagale:

1	Go tshepagala go	gore ba humane seo ba se nyakago.
2	Go lokile	bohlokwa.
3	Batho ba bolela maaka	go se be le bonnete bja se sengwe.

Sebopego sa mantšu

Kopolla lenaneo la mantšu ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thalela mofeme yeo e akaretšwago ka lentšung le lengwe le le lengwe.
Mofema e ra go reng?

1. **pheladi**
2. **napšadi**
3. **hunadi**
4. **moremadi**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Modiša yo a goeleditšego a re, ‘tau’

Letšatši le lengwe le le lengwe Modise o be a bulela dikgomo a eya madišong. Mantšiboa a mangwe o ile a kwa batho ba bolela gomme a theeletša.

“Ke kwa ba re go na le tau yeo e šwahlilego,” gwa bolela yo mongwe.

“Re tla dira eng ge tau yeo e ka hlasela mehlape ya rena?” gwa botšiša yo mongwe.

Ka le le latelago Modise o ile a yo lekola legora. O be a ipotšiša gore o tla dira eng ge tau e ka hlasela dikgomo tša gabo. “Tau! Tau e hlasetše dikgomo tša gešo,” a goeletša.

Badudi ba motse ba ile ba tla ba kitima. Ge ba fihla ba hwetša tau e se gona. Modise a segela ka sekhutlwaneng.

“O se ke wa goeletša wa re ‘sebatakgomo’ tau e se gona,” gwa bolela yo mongwe wa badudi ka bogale. Modise o ile a fora badudi gape.

Tšatši leo le latelago, Modise o be a dutše moriting ge a

bona dikgomo di tšhaba. Ge a lebelela a bona tau e swere namane.

“Tau! Tau!” a goeletša.

Ga go motho yo a ilego a mo tšeela hlogong. Badudi ba ile ba bona Modise a sa bonale ba thoma go mo nyaka.

Ge ba fihla nageng ba bona tau e eja namane. Modise yena o be a nametše mohlare a lla.

Ge ba boela gae mokgalabje o ile laya Modise gore a se sa hlwa a fora batho.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Naa ke mang yo a bego a diša?**
   …o be a diša.

2. **Modise o tšhabetše kae ge a bona tau?**
   Modise o tšhabetše… ge a bona tau.

3. **Ke mang yo a ilego a laya Modise?**
   …o ile a laya Modise.

Sebopego sa mantšu

Mofema e ra go reng?

rek

Ngwala lenaneo la mantšu ao a šomišago mofema wo ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thoma ka:

1. **rekile**
2. **rekiša**

Tabakgolo: Thuto ya rena

Polelotlaleletšo:

Seema

Polelo ye kopana, ya setšo yeo e fago keletšo. Diema gantši di akaretša polelo ya seka go swana le ditshwantšhišo.

Thutela bogolo e a roba.

Seema se se ra gore go boima go motho yo mogolo go ithuta a šetše a gotše, go bonolo ge o sa le yo mofsa. Ke ka fao go lego bohlokwa go ithuta dilotše ntši o sa le yo mofsa.

Dikanegelo:

Bophelo bjo bo se nago magomo

Ntwa ya Malala ya go lwela thuto

Tlotlontšu

Tanzania:	Naga ya Afrika Bohlabela yeo e nago le thaba e teleletelele mo Afrika.
thuto:	Go ithuta sekolong goba go tšwa go ba bangwe gore o be le tsebo.
magomo:	Boemo bja godimodimo goba ntlha ya kgole yeo selo se ka e fihlelelago.
dumelela:	Go botša motho gore a ka dira se sengwe; go mo fa tumelelo.
ramolao:	Motho yo a ithutilego molao gomme a thuša batho bao ba nago le mathata ao a amanago le tša molao.
Pakistan:	Naga ya Asia Borwa, yeo e tsebjago ka dithaba tša yona tše ditelele le dijo tše bose.
monyetla:	Nakwana ya go dira selo se sebotse, go swana le go ithuta goba go leka mošomo o mofsa.
thibela:	Go dira molao wa gore selo ga se sa dumeletšwe.

Tlotlontšu

thibelwa/ ganetšwa:	Ga se e dumelelwe goba e kgahlanong le melao.
poloko:	Lefelo mo Inthaneteng moo motho a bolokago dikgopolo tša gagwe le dikanegelo tša gore ba bangwe ba di bale.
thuto:	Selo seo o ithutago sona sekolong, go swana le dipalo, go bala goba saense.
ithuta:	Go šoma ka nako go ithuta goba go itlwaetša gore o gopole goba o kwešiše selo.
go aloga:	Go fetša maemo a bohlokwa a thuto, go swana le go fetša sekolo sa metriki goba unibesithi.
moletlo wa go aloga:	Tiragalo ya go keteka ge batho ba fetša sekolo gomme ba amogela setifikeiti goba diploma.
mošomo:	Mohuta wa mošomo woo motho a o dirago ge a godile, go swana le go ba morutiši, ngaka goba mokgabi.

Botšiša ba lapa la gago:

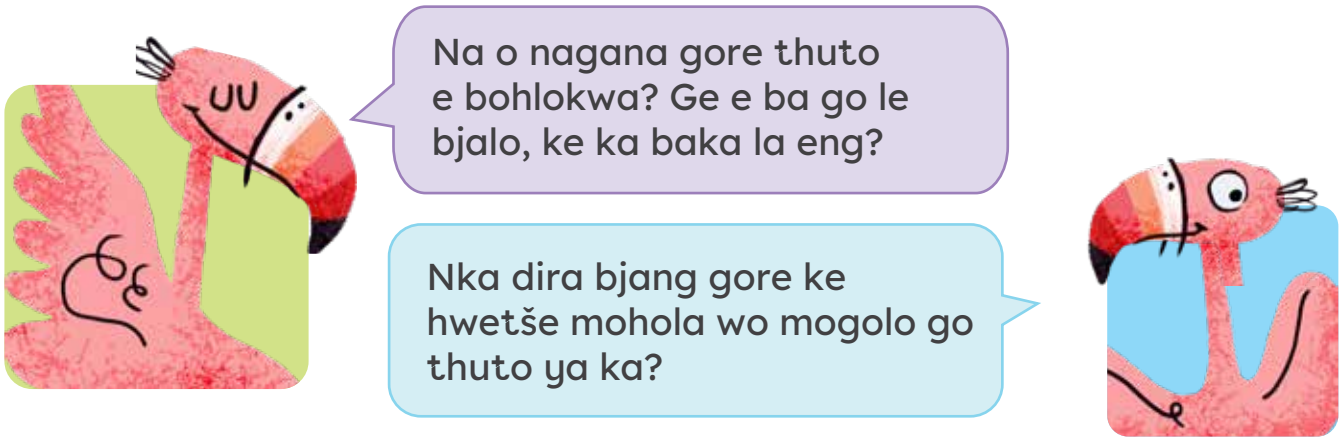

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

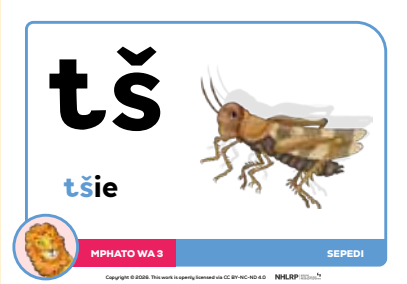

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

ga	go
tša	tšo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

gore

botšiša

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bašemane ba gamola letlametlo. Ge ba fetša ba le anega letšatšing. Ga ba botšiše ge ba nyaka matlametlo. Ba ngaya letšatši ba fofa legora. Ge ba swere ke tlala ba ja eng? Ke nagana gore ba ja matlametlo. “Le tla bolawa ke mala,” mma a realo.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

g tš

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

Tanzania

magomo

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

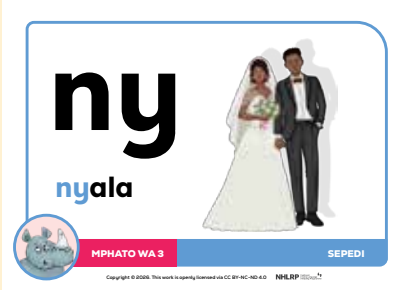

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

nya	nyo
le	lo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

nyatša

lobela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Buti Legoabe o a nyala. Lenyalo la gagwe le ka mokibelo. “Re tla tlhaba kgomo tše tshela,” tate a realo. Malome o lokiša tlhaka pele ga lenyalo. Mma o tlile le dikherotse, khabetšhe le lephotse. O nyaka re apee dijo tše di bose. Naa ba memile bo mang?

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

ny l

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

ramolao

go aloga

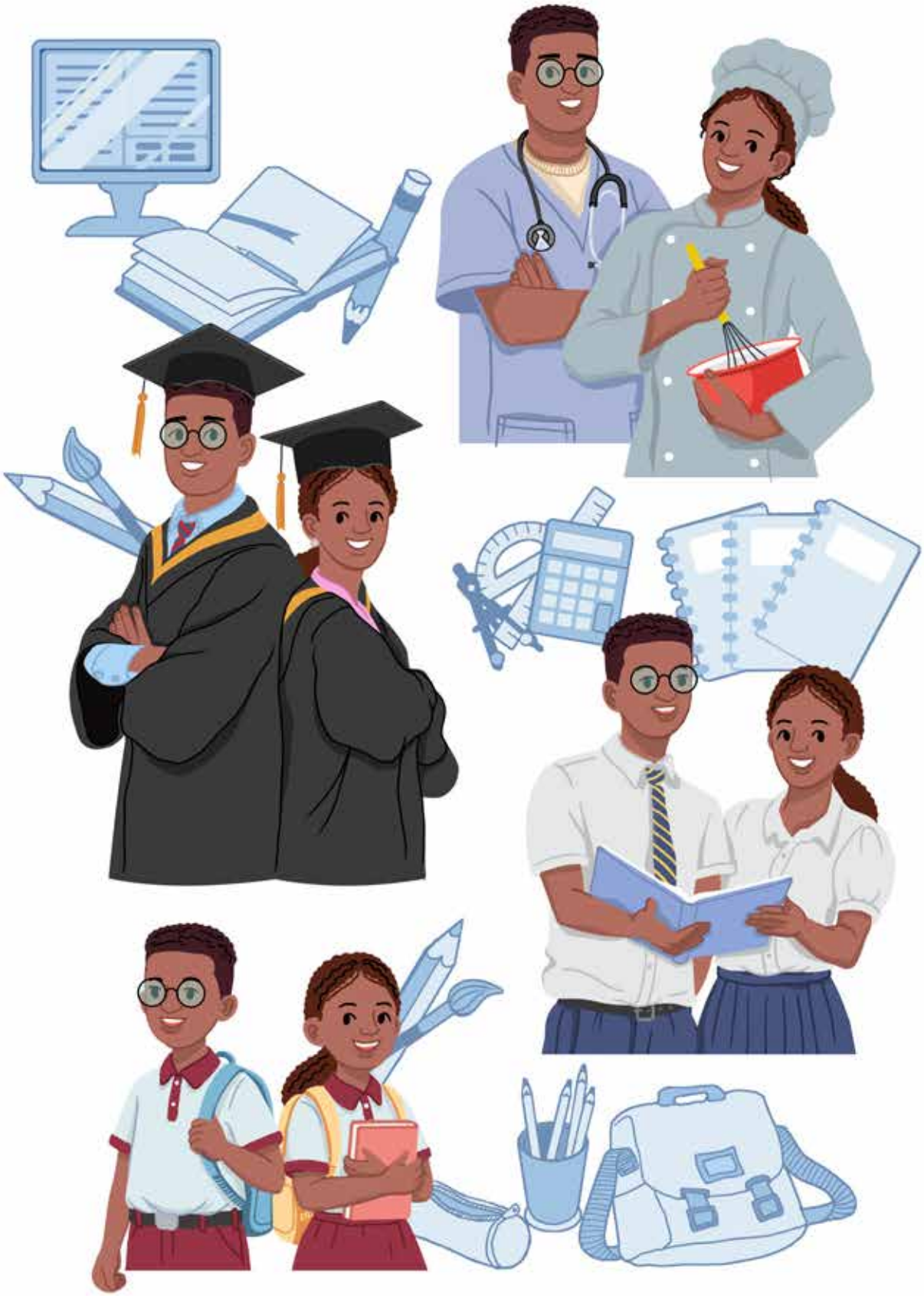

Tabakgolo: **Thuto ya rena**

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

t	š	w

t	š	w	a

t	š	w	e

t	š	w	i

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

botšwa

tšwafa

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Maloba ke tšwa lenyalong ga Tlhahla. Ke fihlile ka iri ya botshelela. Moagišane o nkukišitse mokotla wo mo tshehla. O be a tšhaba gore ba ka ntšeela wona. Ke be ke tšwafa go gana. Tshepo o ntšotše dieta ge ke fihla. Ke be ke tšwile maphone. “Tlogela merwalo o hlape,” koko a realo.

Go tweletša molaetša kgakala

Šomiša medumo ye e lego ka fase go dira mantšu:

g	tš	ny	l	w	a
m	o	r	e	b	f

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Mogwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Quinn Queen

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Fikile, ke nako mang?

Fikile o be a na le mengwaga ye 10. O be a rata dinomoro le dipalo. O be a bala se sengwe le se sengwe seo se le go kgauswi le yena.

Go be go na le taba e tee yeo e bego e leša Fikile dihlong. O be a sa kgone go bala sešupanako. O be a re ge a botša motho nako a re, “Lenakana le le telele le godimo ga nomoro ye, le le kopana le godimo ga nomoro ye.”

Bagwera ba gagwe ba be ba mo sega. Ba re o bolela nako bjalo ka ngwana wo monnyane.

“Go tla bjang gore ke kgone dinomoro eupša ke palelwe ke nako?” Fikile a botšiša mogolwagwe Nosipho.

“O se ke wa ipona phošo. O swanetše go ipha nako le go šoma ka maatla ge o nyaka go ithuta se sengwe,” gwa realo Nosipho.

Nosipho o ile a fa Fikile sešupanako se sennyane seo se bewago ka thoko ga malao. Sešupanako seo se be se tšweletša modumo wa go swana le lentšu. Mošomo wa sona ke go tsoša Fikile gore a ye sekolong. O tla kwa se re, “Tsoga! Tsoga! Ke iri ya botshelela.”

Fikile o ile a lebelela sešupanako. A bona lenakana le le telele le le godimo ga 12. Le le nnyane le le godimo ga 6. Ke tsela yeo Fikile a ithutilego nako ka yona.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Naa kanegelo e mapabi le eng?**
   a. Mosetsana yoo a bego a kgona dipalo eupša a palelwa ke nako.
   b. Sešupanako sa go kgona go bolela.

2. **Ke lefe leina la maleba la 'dikotana' tša sešupanakong?**
   a. matsogo
   b. diatla

3. **Go ithuta dilo tše diswa go akaretša eng?**
   a. Mahlatse a mantši.
   b. Nako le go šoma ka maatla.

Sebopego sa mantšu

Kopolla lenaneo la mantšu ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thalela mofeme yeo e akaretšwago ka lentšung le lengwe le le lengwe.
Mofema e ra go reng?

1. **taugadi**
2. **tlougadi**
3. **mohumagadi**
4. **thabagadi**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bophelo bjo bo se nago magomo

Rebeca o belegetšwe motsaneng wa Dodoma kua Tanzania. Rebeca o godile a tseba gore thuto e bohlokwa.

“Sekolo se bohlokwa kudu,” gwa realo mmagwe.

Rakgadi wa gagwe le yena o be a fela a re, “Thuto e tla go fa bophelo bjo bo se nago magomo.”

Ba bangwe ba banenyana sekolong sa boRebeca ba be ba tlogela sekolo. Basetsana ba go swana le ba, ba hlokile tlhohleletšo go tšwa ka magaeng a bobona. “Moratho wa ka o re basetsana ga ba bohlale bjalo ka bašemane,” gwa bolela yo mongwe wa baithuti ka yena.

Yo mongwe a re, “Mma o re lenyalo le bohlokwa kudu go banenyana go feta thuto.”

Ge Rebeca a le sekolong se se phagamego sa Kilaka o ile a lemoga gore basetsana barbantši ba bohlale ba tlogela sekolo, ka lebaka la lenyalo. Rebeca o ile a ipotšiša gore ke ka lebaka la eng bašemane bona ba sa tlogele sekolo.

“Ke kgopela gore le ntlogele ke tsene sekolo,” Rebeca a kgopela batswadi ba gagwe bošegong bjo bongwe ge ba dutše.

Mmagwe le rakgadi wa gagwe ba ile ba mo gopotša ka bohlokwa bja thuto. Ba mmotša gore thuto e tla mmulela mejako ya bophelo ka moka.

Rebeca o ile a ikwa a na le mahlatse go ba le batswadi ba go ba le tlhohleletšo. Rebeca o ile a ithutela tša Molao Yunibesithing ya Dar es Salaam. Go la Tanzania molao o be o dumelela banenyana go nyalwa ba na le mengwaga ye 14. Se se ile sa dira gore basetsana ka bontši ba tlogele sekolo ba nyalwe.

"Ke tla fetoša molao wo," gwa realo Rebeca. Rebeca le sehlopha sa gagwe sa balwela diphetogo ba ile ba šoma kudu go fetoša molao wo. Batho ba bantši ba be ba re ga a hlomphe setšo sa bona.

O be a re ge a ba araba a re, "Setšo se sengwe le se sengwe seo se tlontlollago ngwana wa mosetsana ga se sa swanelwa go kgomarelwa."

Rebeca o ile a iša molato wa gagwe Kgorongkgolo ya tsheko ya Tanzania. Baahlodi ba ile ba dumelelana le bona gomme molao woo wa fetolwa. Basetsana bjale ba ka nyalwa ge ba na le mengwaga ye 18.

Rebeca o ile a tšwelapele ka go thuša basetsana. O ile a tšwela pele go thuša basetsana ka ditsela tše dingwe.

Kwešišo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

1. **Naa Rebeca o belegetšwe kae?**
   Rebeca o belegetšwe...

2. **Naa ke eng seo Rebeca a godilego a se tseba?**
   Rebeca o godile a tseba gore...

3. **Ke ka lebaka la eng basetsana ba be ba tlogela sekolo?**
   Basetsana ba be ba tlogela sekolo ka lebaka la...

Sebopego sa mantšu

Mofema e ra go reng?
bin

Ngwala lenaneo la mantšu ao a šomišago mofema wo ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thoma ka:

1. **sebini**
2. **dibini**

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

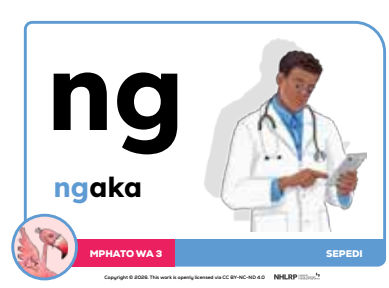

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

nga	ngo
se	si

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

manganga

sega

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Rakgadi Ngale ke senganga. Ka mehla o dira manganga ge ba bolela. Mma o a sega a be a pshikologa. O ipshina ka go theeletša manganga. Maabane koko o tšwa ngakeng. Dipshio tša gagwe di be di thunya. Naa koko o na le bolwetši bja dipshio?

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

ng s

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

Pakistan

monyetla

Ditumatlhaka

Šielanang ka go boeletša medumo ye:

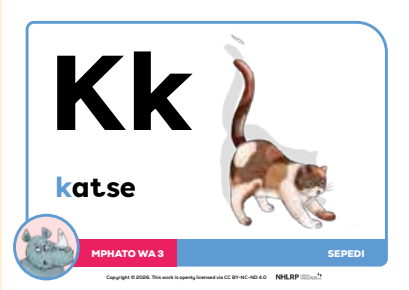

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

ke	ki
tso	tsu

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

kereke

tsupela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Banna ba karapa dikolobe. Ba tsogile ka masa gore ba karape ka pela. Basadi le bona ba tsogetše go koropa. “Hlokomela! O se ke wa thelela,” mma a realo. Joo! Bona mpša e kgama ke thapo. Malome Tsebe o kgala bana. Ga a rate bana ba matepe.

Go tweletša molaetša kgakala

Hwetša mantšu ka moka go tšwa kanegelong ao a šomišago:

k ts

Ngwala mananeo a mantšu a, ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Kwešišo

Boledišana le mogwera wa gago. Mantšu a a tabakgolo a ra go reng?

poloko

mošomo

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala dinoko.

n	k	g

n	k	g	o

n	k	g	a

n	k	g	e

Go hlatholla molaetša

Kopantšha medumo go bala mantšu.

nkgata

nkgela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Naa monkgo o tšwa kae? Ke kgale ke o kwela kgole. Mongalo ore kgomo ya Motsepe e hwile. E nkga kudu ge o bula monyako. Monkgo o tšwelela ka mašemong. Ge re butše monyako ga re ipshine. Ruri e tloga e re nkgela. “Tswalela monyako,” koko a bolela a tenegile.

Go tweletša molaetša kgakala

Šomiša medumo ye e lego ka fase go dira mantšu:

ng	s	k	ts	n	kg
a	e	i	o	l	m

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Mogwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Rami roma

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Re ngwalela eng?

Morutiši o fa barutwana mošomo wa gae.

“Naa ke ka lebaka la eng re ngwala?” gwa botšiša morutiši wa rena.

“Sepelang gae le ye go naganišiša ka mabaka ao a dirago gore re ngwale,” gwa realo morutiši.

“Re ngwala gore re romele melaetša.” Ke botšišitše buti gomme yena o rile, “Ke a ngwala gore ke kgone go gopola dilo!”

Ke ile ka botšiša tate potšišo gomme a fetola ka gore, “Re a ngwala gore re be le rekhoto ya dilo tšeo re ithutilego tšona. Re ka ithuta le dilo tše dingwe ka go bala!”

Ke ile ka oketša karabo ya tate lenaneong la ka la dikarabo.

Ka letšatši leo le latelago morutiši o ile a re dudiša ka ntikodiko. “Aga, a re boledišaneng. Ke ka lebaka la eng batho ba ngwala?” gwa botšiša morutiši.

Tše dingwe tša dikakanyo tša go swana tšeo re di filego ke tše:

“Re ngwala gore re be le rekhoto ya tšeo re ithutilego tšona.”

“Re ngwala dilo gore re se ke ra di lebala.”

“Re ngwala gore re anege dikanegelo.”

Morutiši o okeditše ka gore, “Go ngwala go re thuša gore re abelane ka ditoro tša rena.”

“Ke ratile karabo ya tate le ya morutiši wa ka. Ke nyaka go ngwala seo ke ithutago sona. Ke nyaka le ngwala ditoro tšaka fase.”

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

Motho	**Karabo**
Ngwana	
	Re ngwala gore re be le rekhoto ya dilo ka moka tšeo re ithutilego tšona.
Morutiši	
	Ke ngwala gore ke gopole dilo.

Sebopego sa mantšu

Kopolla lenaneo la mantšu ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thalela mofeme yeo e akaretšwago ka lentšung le lengwe le le lengwe.
Mofema e ra go reng?

1. **serutegi**
2. **dirutegi**
3. **morutegi**
4. **barutegi**

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Ntwa ya Malala ya go lwela thuto

Malala ke morwedi wa Ziauddin. O belegetšwe Pakistan ka di 12 tša Phupu 1997. Ge a belegwa moagišane wa bona o boletše gore ngwana yo ga se a šegofatšwa.

“Ke tla fa Malala menyetla ya go swana le yeo bašemane ka moka ba nago le yona,” gwa realo tatago Malala.

Ziauddin o ile a phethagatša tshephišo ya gagwe. O ile a aga sekolo sa basetsana kua Mingora. Batho ba be ba sa thabela seo. Ba be ba sa nagane gore go bohlokwa gore bana ba basetsana ba tsene sekolo.

Ge Talibane e thoma go buša kua Mingora, dilo tše ntši di ile tša fetolwa. Thelebišene le mmino di be di sa dumelelwa. Talibane e ile ya emiša taba ya gore bana ba basetsana ba tsene sekolo.

Ziauddin o ile a gapeletšega go tswalela sekolo sa gagwe.

“Ke rata go fa Malala le basetsana ba bangwe menyetla ya go swana le ya bašemane, efela nka se bee maphelo a bona kotsing,” gwa realo Ziauddin.

Ziauddin o ile a tsenya morwedi wa gagwe sekolo ka gae. Malala o be a hlologetše go ba ka phapošing le basetsana ba bangwe.

Ka kgwedi ya Lewedi ngwageng wa 2008, Malala o ile a fa polelo go Pershwa Press Club. Polelong ya gagwe o ile a botšiša potšišo ye, “Talibane e kgona bjang go ntšeela ditokelo tša thuto?”

Talibane e ile ya befelwa kudu ge e bona mantšu a Malala ditabeng. Seo ga se sa thibela Malala go tšwelapele ka go bolela ka ditokelo tša gagwe tša thuto. O ile a dira gore lefase ka moka le tsebe ka taba ye. Tatagwe o ile a mo ema nokeng.

Ka kgwedi ya Diphalane ngwaga wa 2012 Malala o be a nametše pese a etšwa go ngwala molekwana. Monna yo a bego a pipile sefahlego sa gagwe o ile a thunya Malala. O be a gobetše kudu. O ile a išwa sepetleleng sa mašole sa Pakistan.

Malala o ile a fetišetšwa go la UK go alafša gona. Talibane e ile go kwa gore Malala o kua UK, ya ntšha pego ya gore ge a ka boa gae o tla thunywa.

Malala ge a robetše bookelong o ile a hwetša melaetša e mentši ya thekgo. Ge a na le mengwaga ye 17, o ile a amogela sefoka sa Nobel Peace Prize. E bile moswa wa mathomo wa go thopa sefoka se.

Malala o ile a tšwela pele ka go lwela ditokelo tša thuto tša ngwana wa mosetsana.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša gago tša go ngwalela:

1. **Naa Malala o belegetšwe kae?**
   Malala o belegetšwe...

2. **Naa Talibane e tlišitše diphetogo dife kua Mingora?**
   Taliban e tlišitše diphetogo tše di latelago..., ...

3. **Naa Malala o befedišitše Talibane ka eng?**
   Malala o befedišitše Talibane ka...

Sebopego sa mantšu

Mofema e ra go reng?

ngwal

Ngwala lenaneo la mantšu ao a šomišago mofema wo ka pukung ya gago ya go ngwalela.
Thoma ka:

1. **ngwalolla**
2. **ngwalega**

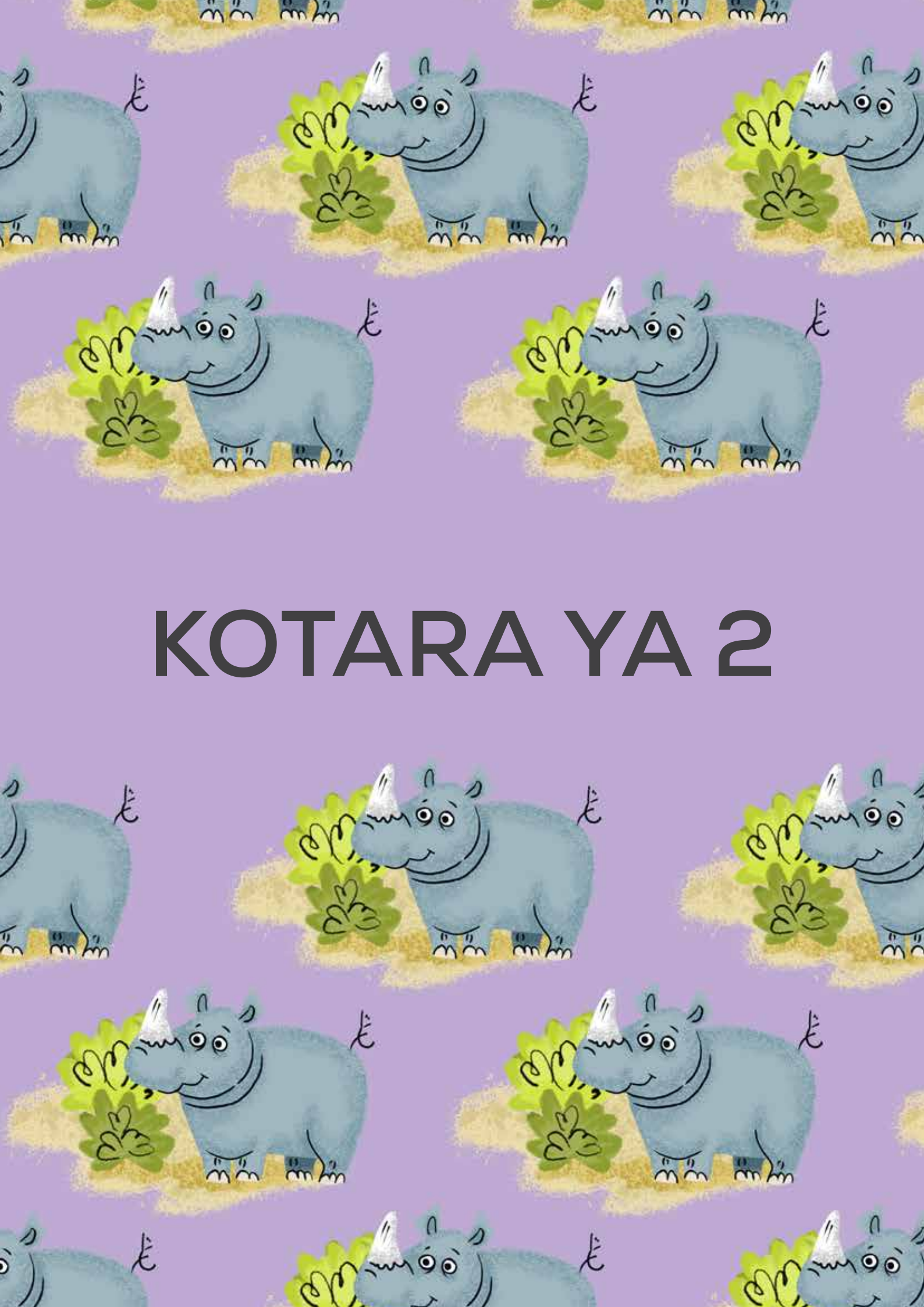

KOTARA YA 2

Tabakgolo: **Re a itlwaetša**

Polelotlaleletšo:

Koša

Mantšu a a ngwadilwego gore a opelwe, gantši a sepedišana le mmino gomme a diriša morethetho, poeletšo le merumokwano go thuša go anega kanegelo goba go tšweletša maikutlo.

Go bea pelo fase.

O swanetše go iketla gomme o se wele dilo ka godimo.

Dikanegelo:

Lotanang o dira kgwele

Li Jie, mobetši wa mesebe yo a makatšago le yo a nago le bokgoni

Tlotlontšu

foafofa:	E kgona go ya godimo le fase ge e thula lebato.
phuthetšwe:	Go khupetša goba go tswalela selo ka pampiri, polasitiki goba lešela.
yago dirwa gae:	Go dira dilo gae tšeo o sego wa di reka lebenkeleng.
Go hwetša ntlha:	Go hwetša ntlha go kgwele ya maoto ka go raga kgwele magareng a dipala.
go hlabja ke dihlong:	Go hlabja ke dihlong goba go se dudišego ka lebaka la gore dilo ga di a sepele gabotse.
go ba le talente:	go ba le bokgoni bjo bogolo go dira selo se itšego.
kgahliša:	Go ba gabotse kudukudu goba go kgahliša.
mobetši:	Motho yo a thuntšhagomesebe a šomiša bora.
go betša mesebe:	Papadi goba thaloko ya thuntšha mesebe ka nepo.

Tlotlontšu

go nepa:	Go kgona go nepa moo o lebišitšego ntle le go folotša.
go itlawetša:	Go dira selo gantši le ga gantši fo fihlela o e ba kaone.
maiteko:	Go leka kudu ka moo o ka kgonago.
kaonafala:	Go dira selo bokaone go feta pele.
ikemišeditše:	Go se hwe matwa, go tšwelapele ka go lekale ge go le boima.
go phegelela:	Go no tšwelapele go šoma ka selo gantšintši le ge e tšea nako ye telele go dira tema.

Botšiša ba lapa la gago:

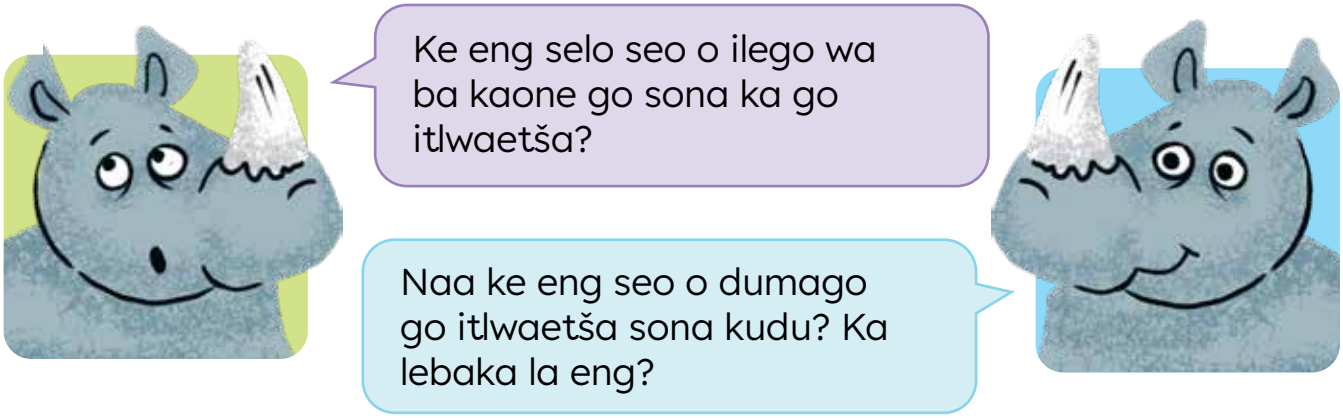

Ditumatlhaka

Šielanang go bala medumo ka moka yeo le swanetšego go e tseba:

b	k	i	l	p
a	j	w	d	n
s	y	o	e	f
m	š	u	h	g
t	r	th	ng	kh
kg	ph	uu	ii	nn
ny	ll	aa	hl	ee
mm	oo	šw	ntlhw	ts
tšh	tlh	thw	ntsh	nngw
nng	tsh	nny	tl	fs
kgw	nt	my	hw	nj
lw	mph	bj	nkh	gw

Boledišana le mogwera wa gago:

1. Ke medumo efe yeo o bego o sa e tsebe?
   Ngwala lenaneo la medumo ye ka pukung ya gago.

2. Ke medumo efe yeo o swanetšego go e itlwaetša go e bala?
   Ngwala lenaneo la medumo ye ka pukung ya gago.

Itlwaetše go bala le go ngwala medumo:

- Itirele dipapetkakgadima tša gago gore o di šomiše gae.
- Kgopela go iša Puku ya gago ya Motheo gae. Itlwaetše go bala go tšwa letlakaleng le.
- Kgopela lapa la gago gore le go biletše medumo ye e fapafapanego. Ngwala medumo fase.

Go hlatholla molaetša

Šielanang ka go bala mantšu ao le swanetšego go a tseba:

ala	eta	ela	aga	uta
bula	fala	sela	gola	tuka
sepela	folaga	tlogela	thuthupa	tshelela
dula	fula	bola	mala	pala
thupana	thabela	kgalema	kgopela	šupetša
dikologa	kitimiša	Kgokologa	thuthupiša	ngaparela
bupi	sopo	gama	fora	kota
lesedi	mošidi	mogami	lefofa	matsetse
ngagišano	tshepedišo	thwathwaša	Mphumolela	ntšhošetša
kota	kiba	sego	mošu	kubu
fološa	momela	kgobola	tšhelela	tšhukudu
phadimišitše	kgobokeditše	nngwalela	mphumiša	ntlhwamakhura

Boledišana le mogwera wa gago:

1. Ke mantšu afe ao o bego o sa a tsebe?
   Ngwala lenaneo la mantšu ao ka pukung ya gago.

2. Ke mantšu afe ao o swanetšego go itlwaetša go a bala?
   Ngwala lenaneo la mantšu ao ka pukung ya gago.

Itlwaetše go bala le go ngwala mantšu:

- Itlwaetše go kwagatša mantšu ao o sa a tsebego.
- Kgopela lapa la gago gore le go biletše mantšu a fapafapanego. Ngwala mantšu ao fase.

Tabakgolo: **Re a itlwaetša**

Popegopolelo

Na o a gopola?

Re bitša karolo ya lentšu ‘mofeme’.

Mofeme o nngwe le o nngwe e na le tlhalošo.

Boledišana le mogwera wa gago:

- Bala dimofeme le mantšu.
- Lentšu le lengwe le le lengwe le ra eng?
- Mofeme o nngwe le o nngwe o ra eng?

se sebini seopedi	**ra** rapolase ralebenkele
di diaparo dipuku	**bo** bomma bokoko

Na o ka nagana ka mantšu a mangwe ao a dirišago dimofeme tše?

Thelelo

Gopola gore go bala ka thelelo go ra gore:

- Go bala kanegelo ntle le diphošo.
- Go bala kanegelo ka lebelo le lebotse, bjalo ka ge o bolela.
- Go bala kanegelo ka maikutlo.

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Mpho o fapantšhitše dieta.

Mpho o be a thabile. E be e le nako ya gagwe ya go thoma sekolo. O ya go bala mphato wa R. Ba mo reketše dieta tše di mpsha tša go ya sekolong. Ge a apere dieta tše o be a sa kgone go kitima.

“Dieta tše ga di ntekane. Ke tše nnyane,” gwa lla Mpho.

Dineo a lebelela maoto tša Mpho. A makatšwa ke seo a se bonago. A tswalela molomo ka seatla.

Ke moka a re: “Mpho, o apere dieta tša gago ka go fapana. Di swana le panana maotong a gago.” Dineo o ile a kgopela Mpho gore a apole dieta tša gagwe. Ke moka a mo thuša go di apara maotong a maleba.

“Ke a leboga Dineo. Bjale dieta tša ka di a ntshwanela. Ke mang yo a tlago go nthuša go apara dieta tša ka gosasa?” gwa botšiša Mpho.

“Ke tla go thuša go itlwaetša. Ge maoto a gago a e kwa bohloko, go ra gore o apere dieta tša gago ka go fapana,” a realo Mpho.

Letšatši le lengwe le le lengwe, Harry o be a apara dieta tša gagwe. Ge e ba di be di mo gobatša maoto, o be a apola. Ke moka o di apara ka tsela ye nngwe.

Go tšere Harry nako ye telele go tseba gore ke seeta sefe seo se ilego ka leotong lefe. Go itlwaetša letšatši le lengwe le le lengwe go ile gwa mo thuša go ithuta.

Harry ga a sa nyaka thušo ya go apara dieta tša gagwe. Matšatši a, o thuša bana ba bangwe go apara dieta tša bona!

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa ke mang yo a nago le dieta tše mpsha?**
   …o na le dieta tše mpsha.

2. **Ke mang a thušitšego Mpho?**
   …o thušitše Mpho.

3. **Naa se se be se era go reng ge maoto a Harry a ka gobala**
   Ge maoto a Harry a ka gobala, se se ra go re…

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Lotanang o dira kgwele

Lotanang o be a nyaka go bapala kgwele ya maoto le bana ba bagolo. O be a na le dihlong txa go botšiša. Ka letšatši le lengwe, kgwele e ile ya tla ka lehlakoreng la gagwe. O ile a fetwa ke kgwele ge a leka go e raga! Ka go nyama a kitimela ka gae. O ile a phetha ka gore o swanetše go itlwaetša eupša o be a nyaka kgwele yeo a bego a tla bapala ka yona.

Lotanang o ile a hwetša kgwele ye nnyane, ye khubedu, ka ntlong ya gagwe. O ile a leka go e raga eupša e be e le e nnyane kudu. Lotanang o ile a nyaka selo sa go dira gore kgwele e be e kgolo. Sa mathomo o ile a leka go phuthela kgwele ka kuranta, eupša ya phuthuloga ya wela fase. Se se latelago, Lotanang o ile a hwetša dilo tšeo di ka thušago gore kgwele ya gagwe e be e kgolo. O ile a e phuthela ka phakete ya di Simba. Ka morago o ile a sega mokotla wa kgale wa mmagwe gomme a phuthela kgwele ka ona. Bjale, Lotanang o hweditše thapo gomme a tiiša dilo ka moka. Kgwele e be e kgolo bjale! O be a ka e raga!

Tebogo o ile a ya go itlwaetša ka ntle. O ile a dira pakane ka maswika. Tebogo o ile a raga kgwele go fihlela a nwexa ntlha.

Matšatši a mmalwa ka morago, Tebogo o ile a lebelela bana ba bagolo ba bapala kgwele ya maoto. Yo mongwe wa banenyana a re go yena, “Ke go bone o nwexa ntlha. O ka ba sehlopheng sa rena.” Ka morago ga go itlwaetša ga gagwe, Tebogo o be a ikemišeditše go bapala le bana ba bagolo.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Tebogo o be a nyaka go bapala kgwele ya maoto le bomang?**
   Tebogo o be a nyaka go bapala kgwele ya maoto le...

2. **Tebogo o dirile pakane ka eng?**
   Tebogo o dirile pakane ka...

3. **O ithutile eng goTebogo?**
   Ke ithutile gore...

Ditumatlhaka

Šielanang ka go bala medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

dieta	dumediša	dukologa
meetse	meedi	beeletša

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Didi o tšhetše dieta ka meetse.

Madimetša le Didi ba na le tšhemo. Ke tšhemo ya dienywa. Ba e tšhela meetse mesong. Ba dula ba e hlokometše.

Ba ruile le dikgogo. Dikgogo di beela mae ka mehla. Ba rekiša mae a dikgokgo. Ba kgona go go rekišetša lee le tee.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. mae Didi o ja
2. Mma dumediša o a

Ditumatlhaka

Šielanang ka go
bala medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo
gore o bale mantšu:

rokela	rekiša	romela
diila	tiile	šiile

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Ragele o tiile

Moroki o a roka. O rokela badudi. Diaparo tša moroki di tiile. Ga di gagoge ka pela.

Buti Morema o tiile. Buti Morema o na le lebelo. Maabane o šiile bašimane ba motse. Bašimane ba maketše.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. Didi mae o jele
2. Mma dumedišitše o

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Ditumatlhaka

Šielanang go kopanya medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

kgati	kgwara	mekgwa
kgwahla	sekgwa	lekgwara

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Kgaoki o kgwahlile kudu.

Kgaoki o na le mekgwa. O a kgopela pele a sepela. Maabane o kgopetše go ya sekgweng. O be a eya go kga dikgati.

Go tšweletša molaetša kgakala

Bopa mantšu o šomiša medumo ye.

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago:

d	ee	r	ii	kg	w
e	i	a	l	u	p

d-u-p-a
kg-w-a-r-a

Mongwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Re rekile mae.

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Poledišano: Dineo, o se ke wa ineela

Mpho le Dineo ba be ba sepela go ya gae go tšwa sekolong.

Dineo o be a homotše kudu. O be a bonagala a tshwenyegile.

Mpho: Molato ke eng Dineo?

Dineo: Ga ke nyake go ya sekolong gosasa.

Mpho: Ka lebaka la eng?

Dineo: Ke Labohlano. Ke letšatši la go opela koša ya setšhaba. Nna ga ke e tsebe.

Mpho: Nka itlwaetša le wena. Ke tseba mantšu a yona ka moka.

Dineo: O dirile gabotse. Nka thaba ge o ka nthuša.

Mpho le Dineo ba ile ba thoma go opela mathapama a letšatši leo.

Dineo: Mantšu a koša ye ke a mantši.

Mpho: O se ke wa tshwenyega. A re tšwele pele ka go ittlwaetša.

Mpho le Dineo ba dirile seo nako e telele. Mpho o ile a mo thuša.

Mpho: Agaa! O a e kgona bjale. O šomile. Gosasa re tla opelela godimo.

Dineo: Ke a ikgantšha. Ke ile ka itlwaetša go fihlela ke kgona. Ke fela pelo ya gore re ya neng sekolong.

O a bona bjale - Go theeletša go tswala katlego!

Dineo: Ke ikgantšha ka nna! Ke ile ka theeletša go fihlela ke kgona go opela koša ye. Gabjale, nka se kgone go emela Labohlano go fihla!

Mpho: Matšatši ka moka tate o re: Go theeletša go tswala katlego.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa ke koša efe yeo Vicky a swnetšego go ithuta?**
   mpho o swanetše go ithuta…
2. **Ke mang yo a tsebago mantšu ka moka?**
   …o tseba mantšu ka moka.
3. **Naa ba itlwaeditše nako ye kaakang?**
   Ba itlwaeditše…

Popegopolelo

Re ka aroganya mantšu ka ditsela tše di fapanego.

Boledišana le mogwera wa gago:

1 Ka dikarolo tša modumo:	2 Ka dikarolo tša dinoko:	3 Go ya dikarolong tša tlhalošo:
s-e-b-i-n-i	se-bi-ni	Naa **bina** e ra go reng? Naa karolo ya polelo **se** e fetola bjang thlathollo ya bina?

Bjale leka ka mantšu a:
seopedi, sebereki

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Li Jie, mmetši wa mesebe yo a makatšago le yo a nago le bokgoni.

Li Jie o phetše kgale kua China. O be a le mobetši wa mesebe yo a tumilego.

“Ga go na motho yo mokaone go mo phala. Ke mmetši yo mokaone wa mesebe.” Gwa sebaseba banna le basadi bao ba bego ba mo dikologile.

Li Jie o be a dumela e bile a tseba gore o a kgahliša “Ga go na motho yo mokaone go mpheta!” a nagana.

Ka letšatši le lengwe, Li o be a itlwaetša go betša mesebe ka lebelo. Batho ba ile ba tla go mmogela. Li Jie o ile a betha seo a bego a se nepile.

“Ga go na motho wa go mo phala. Ke mmetši yo mokaone kudu wa mesebe.” Ba ile ba hwenahwena le go phaphatha diatla. Li Jie o ile a retologa gomme a inama.

Li Jie o bone mokgalabje a rekiša oli. Mokgalabje. O ile a lebelela Li Jie eupša ga se a ope diatla.

“Ke ka lebaka la eng o se wa mphaphathela diatla? Naa o kile wa bona mmetši yo mokaone go mpheta?” Li Jie o ile a botšiša.

“Ga se wena mogale wa go makatša. O mmetši wa mesebe o mokaone ka gobane o itlwaetša ka thata,” a realo mokgalabje.

Li Jie o be a galefile. O be a nagana gore batho ka moka ba kgahlegile! “Wena o ka dira eng ?” Li Jie o ile a botšiša.

Mokgalabje o ile a bea lepotlelo fase. A bea tšhelete ya tšhipi yeo e nago le lešoba le lennyane godimo ga lepotlelo. O ile a tšhela oli ka gare ga lešoba le lennyane. Ga se a tšhollela le ge e le lerothi le tee fase!

Lešaba le ile la sebaseba la re: “Ga go na wa go phala yo!”

"Ke na le bokgoni bjo ka gobane ke itlwaetša.Ga ke yo a kgethegilego." a realo mokgalabje.

Banna le basadi ba thoma go nagana. Mohlomongwe ge ba be ba ka itlwaetša, le bona ba ka ba le bokgoni.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa Li Jie o be a na le bokgoni bja eng?**
   Li Jie o be a na le bokgoni bja...

2. **Ke ka lebaka la eng Li Jie a ile a galefela mokgalabje?**
   Li Jie o ile a galefela mokgalabje ka gobane...

3. **Ke eng seo mokgalabje a bego a re se bohlokwa go feta bokgoni?**
   Mokgalabje o rile go... go bohlokwa go feta bokgoni.

Popegopolelo

Diriša dikarolo tše tša mantšu go aga mantšu:

ra	mo	bo
Mohlala: rapolase	Mohlala: moreki	Mohlala: bomma

Ngwala mananeo a mantšu ka dipukung ya gago ya go ngwalela.

Tabakgolo: **Re bangwadi**

Polelotlaleletšo:

Seema

Polelo ye kopana, ya setšo yeo e fago keletšo. Diema gantši di akaretša polelo ya seka go swana le ditshwantšhišo.

Pinyana ge e re ping! E kwele ping e kgolo.

Ge o dira selo se sempe pele ga bana, o seke wa makala ge ba go ekiša nakong yeo e tlago.

Dikanegelo:

Puku ya mathomo ya Stacey

Bangwadi ba mathomo ba lefase

Tlotlontšu

phatlalatša:	Go gatiša le go abelana ka puku goba kanegelo gore batho ba e bale.
Go hlahloba le go lokiša:	Go hlokomela goba go lokiša sengwalwa go dira gore se balege se be gabotse goba go lokiša diphošo.
morulaganyi:	Motho yo a thušago mongwadi go kaonafatša mošomo wa gagwe ka go lekola mopeleto, popopolelo le dikgopolo.
tšweletšo ya puku:	Letšatši le ikgethilego la go tsebagatša puku e mpsha le go e keteka.
go ikwa go godišwa:	Go ikwa o thabile ka morago ga go dira selo gabotse goba go šoma gabotse go fihlelela se sengwe.
tempele:	Moago wo o kgethegilego moo batho ba yago go rapela medimo ya bona.
Ntlo ya go bolokela:	Lefelo leo merwalo, dijo, goba baabi ba bolokelago gona.
Letlapeng:	Letsopa la mphaphathi leo kgale go bego go ngwalwa go lona kgale pele go šomišwa maphephe.

Tlotlontšu

ka botlalo:	Go ba le dikarolo tše dintši tše dinyenyane goba dikarolo tše di hlokometšwego tšeo di akaretšwago.
leswao:	Leswao goba leswao leo le emelago selo se sengwe, go swana le seswantšho goba sebopego seo se nago le tlhalošo ye e kgethegilego.
Mongwadi:	Motho yo a ngwalgo dipuku goba dikanegelo.
Kgopolo:	Kgopolo goba thulaganyo ka monaganong.
Batheeletši:	Batho bao ba balago goba go theeletša sengwalo sa gago.
hlohleletša:	Go hlohleletša motho go leka selo goba go dumela go yena ka noši.

Botšiša ba lapa la gago:

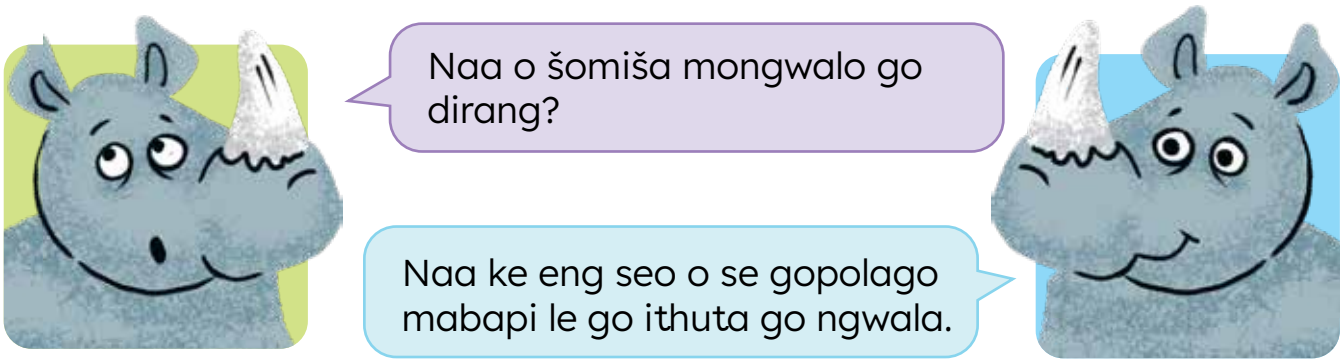

Ditumatlhaka

Šielanang ka go
bala medumo ye.

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo
gore o bale mantšu:

hema	hupa	hudua
mooki	bookelo	phoofolo

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Mooki o thuša molwetši go hema.

Tatago Lehumo ke mohumi. O humile go feta batho ba motse kamoka. Batho ba re o humišitšwe ke bohodu. Ba bangwe ba re ke lehumo la tatagwe.

Bana ba tšwa serapeng sa diphoofolo. Serapa se kgauswi le bookelo. Rakgadi ke mooki bookelong. O thuša balwetši ka mehla.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. Tate mohumi ke
2. Diphoofolo di meetse nwa

Ditumatlhaka

Šielanang ka go bala medumo ye.

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

etela	emela	efoga
tlhaka	tlhako	tlhama

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

tlhaba

Re ya go etela rakgadi gosasa. Re tla emela pese ya mesong. Re tla lemoga ntlo ya rakagadi ka tlhaka. Tlhaka ya ntlo ya rakgadi ke ye serolwane.

Lebo o rata go thala ditlhaka tša dintlo. O thadile tlhaka ya rakgadi le ya baagišane. Ge a fetša a ngwala leina la mmila ka ditlhaka tše dikgolo. Bona kgomo yela, e na le sepikiri tlhakong ya yona.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. Re ya rakgadi etela go
2. Tlhaka serolwane ke ye

Tabakgolo: **Re bangwadi**

Ditumatlhaka

Šielanang go kopanya medumo ye:

+

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

ngaka	ngwala	ngwako
ngwana	lengwalo	mongatse

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Ngaka e ngwala ka mothikitho.

Maabane re ile ngakeng. Re be re felesedítše koko. Ngaka e mo file lengwalo la go ya bookelong. Lengwalo le be le ngwadilwe ka mothikitho.

Go tšweletša molaetša kgakala

tlh-a-k-a
ng-w-a-n-a

Bopa mantšu o šomiša medumo ye.

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago:

h	oo	e	tlh	tl	o
ng	w	k	a	n	l

Mongwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Sesi o re segela diapola.

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Dinonwane tša Koko waka

Tate o mpalela dinonwane bošego bjo bongwe le bjo bongwe. O thoma ka go nkapeša lepayana la boleta pele,gomme a thoma. “Ka lešatši le lengwe…”

Bjalo ka mehla, le mantšibueng a, tate o mpaletše nonwana ka nako yeo koko a kgabola kamoreng ya ka gomme a re bona.

“Naa le dirang?” a botšiša.

Tate a sega gomme a re: Re bala dinonwane.

Koko a lebelelega a maketše gomme a iphetela. Tate a tšwelapele ka go bala.

“Mafelelo! Robala gabotse motlogolo,” a realo.

“Ke a leboga,” e be e le nonwane ya go kgahliša. Ka napa ka edimola.

Koko o boile kamoreng ya ka. Ga se tshwanelo go bala dinonwane. Di swanetše go thewa bjalo ka mokgwa wo ke dirago.”

Tate a seganyana, “Matšatši a re a di bala dinonwane. Bangwadi ba bangwe ba ngwadile dononwane tšeo bokoko ba bona ba ba boditšego tšona. Ooo! Ke a bona,” gwa realo koko. Go ngwala dinonwane ke kgopolo ye botse. Ge re ka di ngwala fase, bana ba bantši ba tla di kwa le go di tseba.

Ke moo koko a bilego le kgopolo “Ke nyaka puku ye e lego ya ka ya dinonwane. O swanetše go theeletša dinonwane tša ka gomme o di ngwale fase.”

Tate a myemyela. “Ke tla dira bjalo ka ge se o se nyaka. Ke tla ngwala puku ya dinonwane tša gago.” Ke moka a dira bjalo…

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa ke eng seo tate a khupeditšego ngwana wa gagwe ka sona...**
   O khupeditše ngwana wa gagwe ka...

2. **Ke mang yo a nyakago puku ya gagwe ya dinonwane?**
   ...o nyaka puku ya gagwe ya dinonwane.

3. **Ke ka lebaka la eng koko a be a nagana gore ke kgopolo ye botse?**
   Koko o be a nagana gore ye ke kgopolo ye botse ka lebaka la...

Popegopolelo

Re ka aroganya mantšu ka ditsela tše di fapanego.

Boledišana le mogwera wa gago:

1 Ka dikarolo tša modumo:	2 Ka dikarolo tša dinoko:	3 Go ya dikarolong tša tlhalošo:
r-a-p-o-l-a-s-e	ra-po-la-se	Naa polase ke eng? Naa karolopolelo **ra** e fetola bjang tlhathollo ya **polase**?

Bjale leka ka mantšu a: ramotse, rakgwebo

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Puku ya mathomo ya Stacey

Stacey Fru o tswaletšwe Gauteng ka 2007.

Go tloga ge e be e sa le lesea, Stacey o be a rata dipuku.

Ge Stacey a be a na le mengwaga ye xupa,o ngwadile puku ya gagwe ya mathomo.Hlogo ya puku ya Stacey e be e le 'Smelly Cats'

O boditše batswadi ba gagwe gore, "Ke nyaka go phatlalatša puku ya ka gore bana ba bangwe ba kgone go e bala."

Mmago Stacey o ile a romela puku yeo go morulaganyi. O ile a rata puku yeo gomme a dira gore e phatlalatšwe. Stacey o ile a ikwa a ikgantšha ka seo.

Ge 'Smelly Cats' e phatlalatšwa, Stacey o ile a rulaganya monyanya wa go keteka puku ya gagwe.

Ke ngwadile puku ye ka moka ke nnoši, Stacey o boditše batho monyanyeng. "Ke nyaka gore bana ba bantši ba MaAfrika ba ngwale dipuku."

Stacey o ile a tšwela pele go thopa sefoka le go ngwala dipuku tše dingwe.

O ile a kgoboketša dipuku, diaparo le dikhomphutha tša bao ba hlokago.

Stacey o fa dipolelo go ruta le go hlohleletša bana. Molaetša wa gagwe ke gore bana ba ka kgona go dira selo se sengwe le se sengwe. "Ga gona gore o yo monnyane goba o yo mogolo kudu gore o ka phela toro ya gago," ke seo a se boditšego baswa ba bantši.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **O nagana gore puku ya mathomo ya Stacey e be e bolela ka eng?**
   Ke nagana gore puku ya mathomo ya Stacey e be e le mabapi le...

2. **Na o ka rata go bala puku yeo e ngwadilwego ke ngwana?**
   Ee, ke rata go bala puku yeo e ngwadilwego ke ngwana.
   Aowa, nka se rate go bala puku yeo e ngwadilwego ke ngwana.

3. **Ge o ka ngwala puku, e be e tla ba ka ga eng?**
   Ge nka ngwala puku, e tla ba ka ga...

Popegopolelo

Diriša dikarolo tše tša mantšu go aga mantšu:

di	bo	na
Mohlala: ditsebi	Mohlala: bomma	Mohlala: thušana

Ngwala mananeo a mantšu ka dipukung ya gago ya go ngwalela.

Ditumatlhaka

Šielanang ka go bala medumo ye.

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

itumela	iketla	iphile
nngele	nngapa	nngaparela

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Lebo o šomiša letsogo la nngele.

Bašimane ba iketlile. Ba dutše ka kamoreng ya buti. Ba iphile diaparo tša gagwe. Ba itekantšha ba sa fetše.

Ngwana o šomiša letsogo la nngele. O rata go nngapa ka nngele. O rata go nngaparela ge ke mo kukile. Koko ga a rate letsogo la nngele.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. Bašimane ba opela a
2. Ngwana nngapa o a

Ditumatlhaka

Šielanang ka go
bala medumo ye.

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo
gore o bale mantšu:

opela	omelela	otile
llela	lliša	mollo

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Basadi ba opela pele ga mollo.

Basadi ba motse ba a opela. Ba opelela monyadi. Ba opela pela ga mollo. Ba opela ba apea.

Monyadiwa o a lla. O lliša ke eng? Koko o re o lliša ke lethabo. O lliša ke thekgo ya basadi ba motse.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. Monyadiwa o lla a
2. Basadi opela ba a

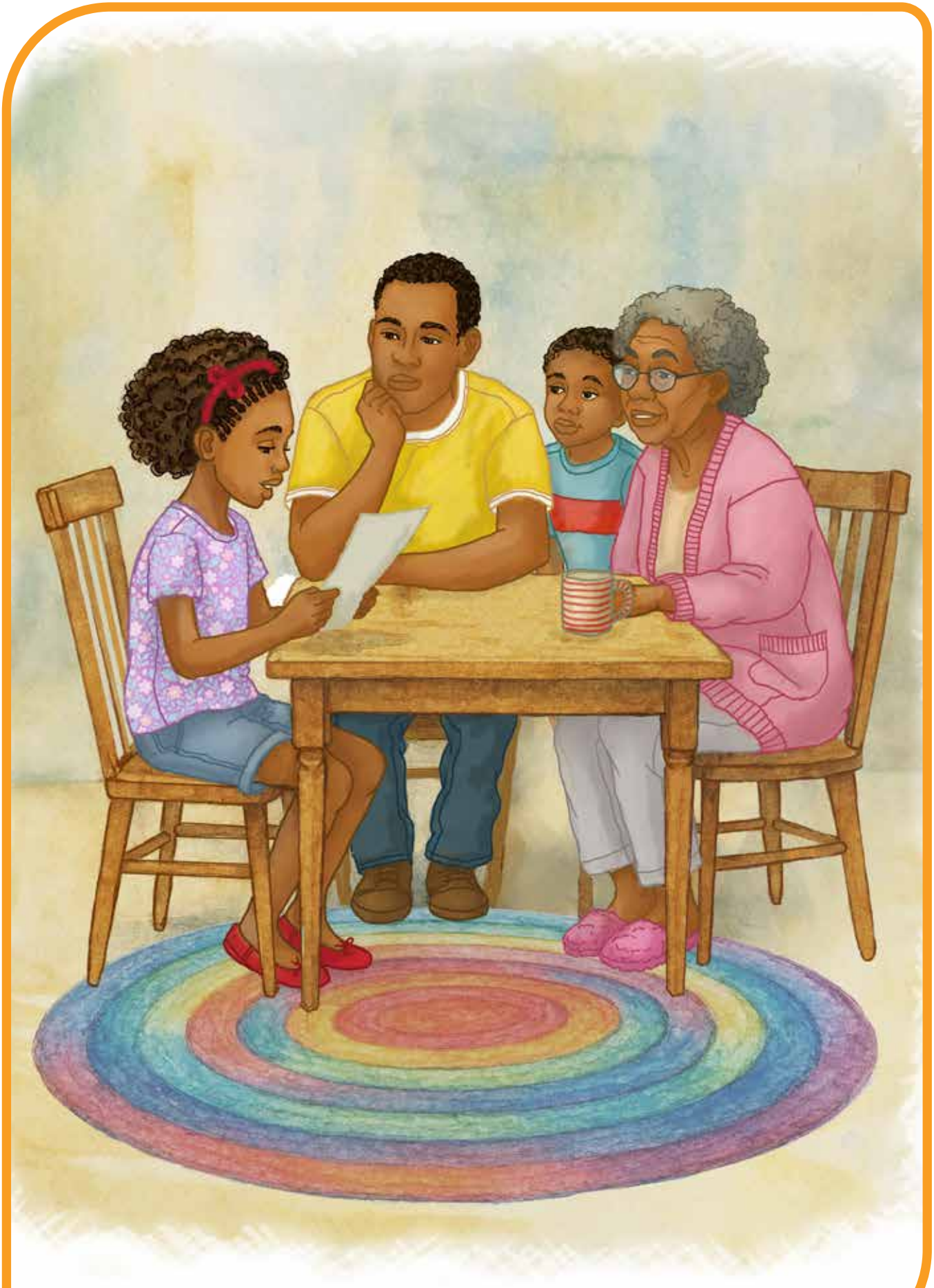

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Ditumatlhaka

Šielanang go kopanya medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

gataka	gamola	wišetša
segwagwa	mogwapa	mogwera

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Tate o rata mogwapa wa tholo.

Tae o sega nama ya tholo. O sega le mogwera wa gagwe. O nyaka go dira megwapa. O tla e anega kae?

Go tšweletša molaetša kgakala

Bopa mantšu o šomiša medumo ye.

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago:

n	nng	o	ll	g	w
e	l	r	a	m	ng

n-ng-e-l-e
m-o-g-w-e-r-a

Mongwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Tumi le Tebogo ba tumile ka go opela.

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Dilo ka moka mabapi le bongwadi

Bongwadi bo bohlokwa. Bo re thuša ka mekgwa ye mentši.

1. **Go laola maikutlo a rena**
   Re ka ngwala ka fao re kwago ka gona ka gare ga pukutšatši se se ka re thuša gore re ikwe re le kaone. Se re thuša gape go šomana le maikutlo a rena.
2. **Go abelana maikutlo a rena**
   Re ka ngwalela bagwera le balapa dikarata,mangwalo goba melaetša. Se se dira gore re phele re kgokagane ebile e dira gape gore re bolele ka fao re ikwago ka gona.
3. **Go abelana ditaba**
   Re ka šomiša mangwalo, di-imeile le dingwalwa go abelana ka dikgang tša rena.
4. **Go anega dikanegelo**
   Re ka ngwala dikanegelo tša rena le go thala diswantšho godimo ga tšona.

Go na le mekgwa ye mentši ya go kaonafatša mongwalo wa rena.

5. **Go Bala**
   Ge re dutše re bala ,go ngwala ga rena go a kaonafala.
6. **Go itlwaetša go ngwala**
   Ge re dutše re itlwaetša, go ngwala ga rena go tla kaonafala. Ebile o ka ngwalela boithabišo ge o le gae.
7. **E ba le puku ya dinoutse**
   Leka go ba le puku ya dinoutse tša dingwalwa tša gago. Dula o e swere go ngwala kgopolo ye nngwe le ye nngwe ye ntshwa yeo o nago le yona.
8. **Abelana ka sengwalwa sa gago.**
   Laetša bagwera le bal apa sengwalwa sa gago goba ba balela dikanegelo ka go hlaboša.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa o rata go ngwala eng?**
   Ke rata go ngwala…

2. **Naa o na le pukutšatši goba puku ya dinoutse?**
   Ee, ke na le yona
   Aowa, ga ke nayo

3. **Naa o ka hwetša bokaone bja go ngwala bjang**
   Nka hwetša bokaone bja go ngwala ka…

Popegopolelo

Re ka aroganya mantšu ka ditsela tše di fapanego.

Boledišana le mogwera wa gago:

1 Ka dikarolo tša modumo:	2 Ka dikarolo tša dinoko:	3 Go ya dikarolong tša tlhalošo:
d-i-ts-e-b-i	di-tse-bi	Naa go tseba gora go reng? Naa karolo ya lentšu **di** e fetola bjang tlhathollo ya go **tseba**?

Bjale leka ka mantšu a:
dirutegi, diapei

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bangwadi ba mathomo lefaseng

Bongwadi ke selo se bohlokwa seo se hlotšwego ke motho.

Batho ba thomile go ngwala mengwaga ye 5 000 yeo e fetilego. Toropo ya Sumer ke le lengwe la mafelo a mathomo ao bongwadi bo thomilego go yona.

Ditempele tša Sumer di be di šomišwa bjalo ka dintlophahlo. Dilo tša mehutahuta di be di lotilwe ka fao.

Batho bao ba bego ba kgona go ngwala ba be ba bitšwa bamangwalo. Bangwadi ba be ba swanetše go hwetša tsela ya go hlokomela seo se bolokilwego.

Bamangwalo ba be ba šomiša maswao le diswantšho matlapeng a letsopa go bala le go latela dithoto ka moka.

Bamangwalo ba be be ngwala maswao a bona le diswantšho tša bona mo matlapeng ao a kolobilego a letsopa. Matlapa ge a omile a bolokwa go ba pego ya dithoto ka moka tšeo di lego ka gare ga mafelo a polokelo.

Ge nako e dutše e eya, mafelo a polokelo a ile a boloka dilo tše dintši le go feta diphahlo. Bamangwalo ba be ba swanetše go ngwala go fetišiša gape le go ngwala ka lebelo. Ba ile ba thoma go šomiša maswao le go e na le go thala diswantšho tša dintlha ka botlalo.

Dithoto di be di bolokilwe motseng ka moka. Ka morago ga gore bamangwalo ba thome go šomiša maswao, ba be ba kopana go dumelelana ka maswao ao ka moka ba bego ba tla a šomiša. Se se be se tla ba thuša go kwešiša seo se ngwadilwego mafelong a go bolokela a fapafapanego. Mongwalo wo o moswa o be o bitšwa Cuneiform.

Selo se se swanago le se se diregile kua Egepeta, Peru le China. Mongwalo wa rena wa

sebjalebjale o theilwe godimo ga sona.

Go ngwala go thuša batho go gopola dikakanyo le dikanegelo.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa batho ba thomile go ngwala neng?**
   Batho ba thomile go ngwala…

2. **Go ngwala go thušitše batho go gopola eng?**
   Go ngwala go thušitše batho go gopola…

3. **Dira okare o mongwadi wa go tšwa Sumer. Dira maswao a: katse, meetse le diapola.**

Popegopolelo

Diriša dikarolo tše tša mantšu go aga mantšu:

ra	na	i
Mohlala: ramotse	Mohlala: gatana	Mohlala: itoma

Ngwala mananeo a mantšu ka dipukung ya gago ya go ngwalela.

Tabakgolo: Re na le le lerato

Polelotlaleletšo:

Seema

Polelo ye kopana, ya setšo yeo e fago keletšo. Diema gantši di akaretša polelo ya seka go swana le ditshwantšhišo.

Kgaka ya hwa, mae a bola.

Gantši ge motswadi a hlokofala bana ba šala ba hlaka,kudu ge ba be ba hlokomelwa ke batswadi.

Dikanegelo:

Khumo o dira segwera se seswa

Sangwetši ye nngwe gape

Tlotlontšu

dihlong:	Go ikwa o sa iketle goba go se be le nnete ya go bolela le batho goba go ba le bona.
ya go se tlwaelege:	Selo sa go se tlwaelege goba go fapana.
botee:	Go ba wena, go sena motho kgauswi le wena.
Go kwa bodutu:	Go ikwa o sa thaba ka ge o sena bagwera goba go ikwa o se karolo ya bona.
tlogetšwe ka ntle:	Go se akaretšwe sehlopheng goba modirong mola ba bangwe ba akareditšwe.
kotsi:	Selo seo se diregago ka pejana se sa beakanywa, go swana le ge motho a gobetše ka phošo.
sepetlela:	Lefelo leo ngaka le baoki ba hlokomelago batho bao ba lwalago goba ba gobetšego.
go khukhuna:	O ile a huduga ka setu le ka sephiring gore go se be le motho yo a tlago go lemoga.
go fana ka dilo:	Go rata go fa goba go abelana le ba bangwe le ge e ka ba go fa seo o se ratago.

Tlotlontšu

go ba le tebogo:	Go ikwa o leboga ge motho a go thušitše ka se sengwe goba a go loketše.
kwelobohloko:	Go lemoga ge motho a kwele bohloko, a nyamile, a lewa ke bodutu goba a hloka, gomme a kgetha go thuša.
akaretša:	Go tlogela motho a tsenela selo, gore a se ikwe a tlogetšwe ka ntle.
go se akaretše:	Go tlogela motho kantle, go se mo dumelele go tsenela selo.
boikgafo:	Go gafa selo seo o se nyakago e le gore o thuše goba o thekge motho yo mongwe.
homotša:	Go thuša motho o mongwe go ikwa bokaone ge ba nyamile goba go swabile.

Botšiša ba lapa la gago:

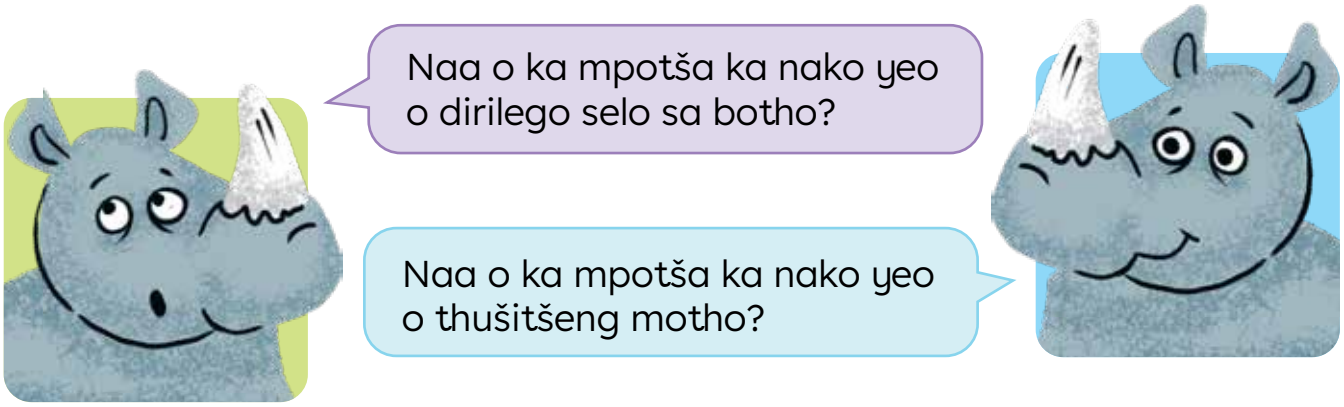

Ditumatlhaka

Šielanang ka go bala medumo ye.

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

thuu!	muu!	tuu!
nnyaka	nnyakiša	nnyatša

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Mma o a nnyaka ka gore o kwele thuu! ka ntle.

Re kwele modumo wa thuu! kantle. Re kwele le dikgomo di re muu! Mma o nagana gore ke modumo wa sethunya. O nagana gore dikgomo di tšhaba modumo wa sethunya.

Dipuku tša ka dikae? Lebo o nnyakiša dipuku. Mpho o a nnyaka. O nnyakela eng?

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. sesi o nnyatša a
2. Bana ba goelela a

Ditumatlhaka

Šielanang ka go
bala medumo ye.

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo
gore o bale mantšu:

mmutedi	mmila	mmutla
tšhaba	tšhoga	tšholla

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bana ba tšhollela meetse mmileng.

Bašimane ba tšhela mmutedi ka tšhemong. Tšhemo e pele ga mmila. Ba bone mmutla o tshela mmila. Ke mmila wo mogolo.

Bona! batho ba a tšhaba. Ba tšhaba eng? Ba tšhabela ka tšhemong. Ba bonala ba tšhogile.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. bašimane tšhaba ba a
2. bana meetse tšholla ba

Tabakgolo: **Re na le le lerato**

Ditumatlhaka

Šielanang go kopanya medumo ye:

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

tšhelete	tšhipi	tšhemo
tšhwene	tšhwaana	tšhweu

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Maabane re bone tšhwene.

Re bone tšhwene thabeng. E be ele tšwene ye tšhweu. E rile go re bona ya tšhaba. E tšhabetše ka gare ga mehlare.

Go tšweletša molaetša kgakala

tšh-u-m-a
tšh-w-e-n-e

Bopa mantšu o šomiša medumo ye.

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago:

uu	n	ny	nny	e	tšh
mm	w	tš	u	m	a

Mongwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Musi o ile Venda.

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Peter wa dihlong le letlapa la go ngwalela

Peter ke mošemane wa go ba le dihlong. Ka phapošing ba be ba sa iše felo ka yena, ka ntle ga Thobile.

Tšatši le lengwe Mna Mbali a tsena a swere lepokisi le lennyane. “Dumelang phaposi,” a dumediša. Go tloga moo Mna Mbali a laetša phapoši seo se lego ka lepokising. Le be le tletše ka ditšhoko tša mebalabala. “Tjooo! Dtšhoko tša mebalabala,” gwa realo Julia.

“Lehono re tla ngwala ka ditšhoko tša mebalabala!” gwa bolela Morena Mbali. Barutwana ba ntšhitše dipuku le dipene tša bona ba itokišetša go ngwala.

Le ge go le bjalo, Peter o be a nyamile ebile a fogohla maahlo. “Molato ke eng Peter?” gwa sebaseba Thobile.

“Peter a felola ka gore Ga ke kgone go bona seo se ngwadilwego letlapeng. Mebala ye mengwe e a mphahla”

Thobile a lebelelega a tshwenyegile. “O reng o sa botše Mna. Mbali?”

Peter maahlo a gagwe a be a le bohloko ebile e le a mahubedu ge a fetola. “Ke a tšhaba”

Thobile o ile a bolelela Peter. “Mna. Mbali, Peter ga a kgone go bona mongwalo letlapeng” Peter a tlaleletša. “Ke hlahlobilwe maahlo ebile ga ke bone go ya kgole.”

Julia o emišitše letsogo la gagwe” Mna. Mbali, Peter a ka no tšea madulo a ka a ka pele gomme nna ka dula morago.” Mna, Mbali o kgahlilwe ke botho bja Peter, Thobile le Julia.

Ge Peter a tšea madulo a gagwe a maswa, a myemyela gomme a re: “Ke a leboga, ke kgona go bona bjale.” Phaphoši ka moka ya dira legoa. Ba be ba thabetše Peter.

Peter bjale o dula ka pele ka phapošing. O kgona go bona bokaone.” Ke a leboga, a realo a bile a myemyela.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Peter le Thobile ba dutše kae?**
   Peter le Thobile ba dutše…
2. **Naa ke eng seo se bego se le ka gare ga lepokisi la Mna. Mbali?**
   Ka gare ga lepokisi la Mna. Mbali go be go na le…
3. **Ke mang yo a filego Peter madulo a gagwe?**
   …o file Peter madulo a gagwe.

Popegopolelo

Re ka aroganya mantšu ka ditsela tše di fapanego.

Boledišana le mogwera wa gago:

1 Ka dikarolo tša modumo:	2 Ka dikarolo tša dinoko:	3 Go ya dikarolong tša tlhalošo:
i-t-o-m-a	i-to-ma	Naa lentšu loma le ra go reng? Naa karolo ya polelo ya **i** e fetola bjang tlhathollo ya go **loma**?

Bjale leka ka mantšu a:
iphihla, itema

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Khumo o ba le mogwera yo moswa

Khumo ke mogwera wa Pabalelo le Setšhaba. Tšatši le lengwe Mna Kunutu o ile a kgopela Khumo gore a šale le yena. “Re tla hlakana kua ntle mathaka.” Khumo a botša bagwera.

“Khumo, ke lemogile gore Thomas o na le dihlong e bile o dula a nnoši. Ke kgopela gore le bapale le yena.” gwa kgopela Mna Kunutu. Khumo o be a sa tsebe gore a reng. O be a sa kwešiše Thomas.

Khumo o ile a kopana le bagwera ba gagwe. Setšhaba o ile a botšiša ge e ba a le mathateng. “Mna Kunutu o sa tšwa go hwetša phensele ya ka fase,” Khumo a bolela maaka. O be a nyaka nako ya go nagana ka mošomo wo Mna Kunutu a mo filego wona.

Bošegong bjoo, Khumo o ile a ngongorega go mmagwe, “Tjoo, Mna. Kunutu o nyaka gore ke bapale le mošemane wa go homola wa go makatša. Nna ga ke tsebe lebaka.”

“Ga a gapeletše gore o dire bjalo, Mna Kunutu o be a botšiša fela. A ka se kgone go go gapeletša,” a realo mmago Khumo.

Ka morago, Khumo a le malaong, o ile a nagana gore o be a ekwa bodutung bjang ge a thoma sekolo. O ile a dira phetho ya gore o tla bapala le Thomas.

“Letšatšing le le latelago a botša Pabalelo le Setšhaba, “A re akaretšeng Thomas.”

“Eupša ka lebaka la eng?” bašemane ba bangwe ba botšiša.

“Ke mo kwela bohloko gomme ge re le ba bane, re ka bapala ka dihlopha,” Khumo a realo.”

Khumo o ile a kgopela Thomas gore a bapale le bona. Thomas o be a sa tshephe gabotse, eupša ka morago o ile a myemyela. Ba ile ba bapala ba babedi ka ba babedi kgwele ya maoto, gomme e be e le mo go thabišago kudu. “Etla o bapale gape gosasa!” Pabalelo a realo.

"Ke ikgantšha ka wena, Khumo," Mna Kunutu a realo ka morago.
Khumo le yena o ile a ikwa a ikgantšha ka seo a se diretšego Thomas.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Bagwera ba Khumo ke bomang?**
   Bagwera ba Khumo ke... le...

2. **Morutiši o ba kgopetše gore ba bapale le mang?**
   Morutiši o ba kgopetše gore ba bapale le...

3. **Naa bašemane ba be ba bapala papadi efe?**
   Bašemane ba be ba bapala...

Popegopolelo

Diriša dikarolo tše tša mantšu go aga mantšu:

ra	na	ga
Mohlala: rakgwebo	Mohlala: sebana	Mohlala: robega

Ngwala mananeo a mantšu ka dipukung ya gago ya go ngwalela.

Ditumatlhaka

Ke medumo efe yeo o ka e hlankantšhago?

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

nngwapa	nngwathela	nngwalela
nkhwamolela	khunkhwane	nkhweletša

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Buti o nkhwelediťše motho wa go nngwalela sereto.

Lebo o nngwathetše borotho. O nkhwelediťše le puku ya dipalo. O nngwaletše le koša. Ruri Lebo o na le botho.

Bona khunkhwane yela! E kgopa boloko. Leina la khunkhwane yela ke eng? Leina la yona ke kgopaboloko.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. buti o sereto nngwalela
2. ba borotho nngwathetše

Na o a bona gore a ke mafoko a lebaka la bjale?

Ditumatlhaka

Ke medumo efe yeo o ka e hlankantšhago?

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

nkgwatha	mankgwari	nkgwete
nthwala	nthweša	nthwanthwaletša

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Nkgwete e ntšhošetša ka mankgwari.

Sesi o rekile mankgwari. Sesi o šomiša mankgwari ge a gotša mollo. Buti Nkgwane ke nkgwete ya tša matswele. O nkgwathile ka fofa.

Mokgadi o nthwešitše bupi. O nthwešitše bona maabane. Sesi o nthwanthwaleditše pene. Lebenkeleng ba ntshepišitše go nthwala.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. mokgadi o bupi nthwešitše
2. sesi mankgwari rekile o

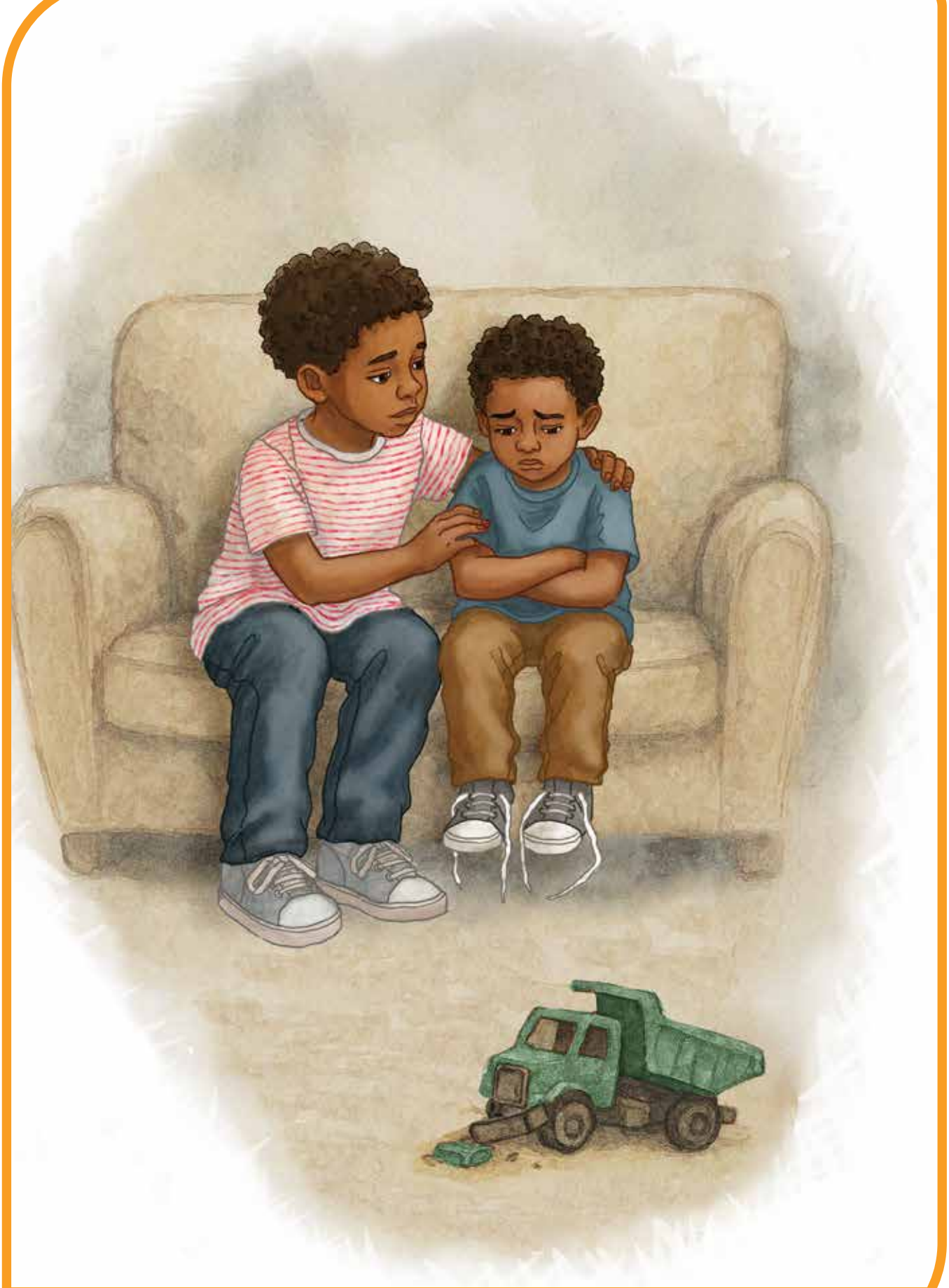

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Ditumatlhaka

Ke medumo efe yeo o ka e hlankantšhago?

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

ntlwana	ntlwaela	mantlwane
ntlhwa	dintlhwa	ntlhwamakhura

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Bana ba bapala mantlwane.

Dintlhwa di tšwa ge pula e nele.

Sesi o rata dintlhwamakhura.

Dintlhwamakhura di fapana ka mesela.

Sesi o rata dintlhwamakhura tša mesela ye meso.

Go tšweletša molaetša kgakala

Bopa mantšu o šomiša medumo ye.

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago:

n	kh	w	ng	th	kg
h	tl	tlh	a	e	h

n-tl-w-a-n-a
n-tlh-w-a

Mongwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Buti Wili o wele a sepela le wena.

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Dipaketsane tša Peter

P O Box 1000
Sovenga
Polokwane
0700
05 Matšhe 2023

Mna. le Mdi. ba ba rategang,

Ke nna Morena Mbali, morutiši wa Peter. Lehono ke šomišitše ditšhoko tša go fapana go ngwala letlapeng. Peter o šoma gabotse ka mphatong efela lehono ga se a bone mongwalo gabotse letlapeng

Peter ga a kgone go bona letlapeng. O mpoditše gore ga a kgone go bona sa kgole.

Julia, yo a tsenago le Peter ka mphatong o tee, ka botho o tšhentšhitšane madulo le Peter. Peter bjalo o dula ka pele gore a kgone go bona letlapeng. O tloga a thabile go dula madulong a maswa.

Sekolo se ka mo thuša go hwetša dipeketsane. Peter a ka ya go lekola maahlo mahala go Dr. Eyes yo a etelago tliniki ka Labone. Ngaka Mahlo o thuša bana ba bantši ka dipeketsane.

Ge le dumela, gona saenang foromo ya tumelelano yeo e kgomareditšwego ka morago ga lengwalo le.

Hle nteletše ge e ba o na le dipotšišo.

Ditebogo,

Mna. Mbali

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa lengwalo le tšwa kae? Naa lengwalo le ngwaletšwe mang?**
   Lengwalo le le tšwa go... go ya go...

2. **Naa batswadi ba Peter ba nyaka go romela eng?**
   Batswadi ba Peter ba nyaka go romela...

3. **Naa o tshepa gore Ngaka Mahlo ke leina la nnete**
   Ee, ke tshepa gore ke leina la nnete.
   Aowa! Ga ke tshepe gore ke leina la nnete.

Popegopolelo

Re ka aroganya mantšu ka ditsela tše di fapanego.

Boledišana le mogwera wa gago:

1 Ka dikarolo tša modumo:	2 Ka dikarolo tša dinoko:	3 Go ya dikarolong tša tlhalošo:
r-a-m-o-ts-e	ra-mo-tse	Naa motse ke eng? Naa karolopolelo ya **ra** e fetola bjang tlhathollo ya **motse**?

Bjale leka ka mantšu a: ramahlale, rakgwebo

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Sangwetše ya tlaleletšo

Ka Labobedi, Mokgadi a kgopela mmagwe dilai tše pedi. “Ka lebaka la eng?” Mmagwe a botšiša. “Ke swerwe ke tlala kudu.” Mokgadi a realo. Mmagwe o mo file disangwetše tše pedi gomme Mokgadi a fa Matuma yenngwe selokong.

Ka Laboraro Mokgadi o ile a oketša disangwetše tšela gape.

“O oketša dilai gape?” Mmagwe a botšiša.

“Ke na le dipapadi lehono, ka fao ke nyaka dijo tšeo di oketšegilego,” a bolela maaka.

Sekolong o ile a fa Matuma borotho bja go ba le tšhese le heme.

Ka Labone, Mokgadi o diegile go ja dijo tša mesong.

“Ke kgopela o mphe borotho bjaka bja dijo tša mesong gore ke bo je,” a kgopela mmagwe. Ge nako ya matena e fihla o be a swerwe ke tlala kudu, eupša o ile a tšwela pele go nea Matuma borotho bja gagwe.

Bošegong bjoo, mmago Matuma o ile a leletša mmago Mokgadi mogala.

“Ke a leboga go direla Matuma dijo tša mosegare bekeng ye. Nna ke be ke.le sepetlele,” a realo. Mmago Mokgadi o ile a myemyela ka pelong. O ile a feleletša a kwešiša lebaka leo morwa wa gagwe a bego a nyaka go okeletšwa borotho ka mehla.

“Mokgadi, ke nyaka go bolela le wena,” Mmagwe a mmitša. “Ke a tseba gore ke ka lebaka la eng o kgopetše go okeletšwa dijo tša mosegare,” Mmagwe a myemyela, “eupša ke ka lebaka la eng o se wa mpotša?”

“Ke tshepišitše Matuma gore nka se botše motho,” Mokgadi a realo.

Mmagwe a re go yena, “Seo e be e le botho kudu. Ke ikgantšha ka wena.”

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa mmago Matuma o be a ile kae?**
   Mmago Matuma o be a ile...

2. **Naa Mokgadi o file Matuma eng?**
   Mokgadi o file Matuma...

3. **Ke mang a leleditšego mmago Mokgadi mogala?**
   ...o leleditše mmago Mokgadi mogala.

Popegopolelo

Diriša dikarolo tše tša mantšu go aga mantšu:

na	ga	se
Mohlala: thulana	Mohlala: thubega	Mohlala: seboledi

Ngwala mananeo a mantšu ka dipukung ya gago ya go ngwalela.

Tabakgolo: **Re dienjineere**

Polelotlaleletšo:

Setsopolwa

Mantšu a mathomo ao motho a boletšego ka ona ka selo se sengwe. Ge motho a bolela selo se tlogago se na le maatla goba seo se tlhalošegago, re ela hloko mantšu a gagwe, e le gore re kgone go a boeletša.

Thai! Kobo ya mme le ya tate di a lekana.

Ke legodimo le lefase.

Legodimo le ka godimo ga lefase ka fao legodimo le lekana le lefase ka bogolo. Kobo ya mme le ya tate di a lekana.

Dikanegelo:

Sematlamoya sa bokgoni sa William

Segotetsa metsi sa letšatši sa ga Xochitl

Tlotlontšu

Sematlamoya:	Motšhene wo o šomišago moya go dira mohlagase goba go pompa meetse.
komelelo:	Go dula nako ntle le go ba le meetse goba pula yeo e dirago gore go be boima gore re leme.
jarata ya dikgerekgere:	Lefelo leo go bewago dilo tša kgale goba tša go robega bjalo ka masenke, diphaephe, dipaesekela tša kgale, tšeo di bolokwago gore batho ba tle ba di šomiše gape go aga goba go lokiša.
didirišwa tša dikgerekgere:	Dilo tša kgale goba tša go šadišwa ge go šongwa, bjalo ka masenke, diphaephe, dipaesekela tša kgale tšeo di ka šomišwago gape goba go dira se sengwe se seswa.
pompo:	Motšhene woo o sepetšago meetse go tloga lefelong le lengwe go ya go le lengwe,bjalo ka go tloga mokoting wa go epša wa meetse go ya dimeleng.
sethutafatši sa letšatši:	Go šomiša maatla a letšatši godira mohlagase goba maatla.

Tlotlontšu

go kgona go reka:	Go ba le tšhelete ye e lekanego go reka selo.
e lahlilwego:	Selo seo se lahlilwego goba seo se sa hlwago se nyakega.
tlhamo:	Selo se sefsa seo motho a se dirilego go rarolla bothata goba go thuša batho.
go phadima sefahlegong:	Go myemyela ka lethabo ka gore o o ikwa o godišwa goba ge o mongwe a dirile se sebotse.
moentšeneere:	Motho yo a naganago ka dikgopolo gomme a aga didirišwa, metšhene goba ditshepedišo tša go rarolla mathata.
moakanyetšo:	Thulaganyo gona sethalwa sa go laetša ka fao selo se dirwago ka gona.
segogi:	Leotwana leo le nago le thapo goba lepanta leo le thušago go phagamiša goba go sepetša dilo tše boima gabonolo.
tora:	moago o motelele.
phuhlama:	Ge selo se wela fase goba go pšhatlegaka lebaka la gore e ka se kgone go kgotlelela.

Botšiša ba lapa la gago:

Ke eng seo o se agilego goba o se dirilego pele?

Ke selo sefe seo o bego o tla se aga goba wa se dira ge nkabe o ka kgona?

Ditumatlhaka

Ke medumo efe yeo o ka e hlankantšhago?

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

ntswalelela	ntswala	ntswakela
ntshwara	ntshwela	ntsho

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Ba ntswaleletše lebati le lentsho.

Mma ke yena a ntswetšego. Ge ke robetše, o ntswalelela lebati. Mma ore lebati la go se tswalelwe le kotsi. Maloba o ntswaketše motswako wa dikuku.

Koko o mpoditše taba ya go se ntshware gabotse. O mpoditše a apere roko ye ntsho. Mma wo montsho ga ke o rate. Koko o ntshwarišitše tšhelete ye ntši.

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. mma o lebati tswalela
2. koko tšhelete o mpha

Ditumatlhaka

Ke medumo efe yeo o ka e hlankantšhago?

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

ntšwele	ntšwafiša	ntšweletša
ntšhabela	ntšhabetše	ntšhu

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Buti o a ntšwafiša ka gore o rata go ntšhabela.

Maloba buti o ntšhabetše. O ntšhabetše a ya lebenkeleng. Ge buti a ntšhabela ke a lla. Ga ke rate ge gore a ntšhabele ge a sepela.

Sesi o a ntšwafiša. Ge ke dutše le yena ga re šome. Maabane re hweditše dilo di sentšwe ka ntlong. Koko a re, “Le se ke la ntšwafela ka mo ga ka.”

Go tšweletša molaetša kgakala

Hlopholla mantšu go bopa mafoko.

Tlaleletxa ka maswaodikga gomme o ngwale mafoko ka pukung ya gago:

1. mma hlatswa dibjana o
2. buti tšhaba sekolo o

Tabakgolo: **Re dienjineere**

Ditumatlhaka

Ke medumo efe yeo o ka e hlankantšhago?

Go hlatholla molaetša

Kopanya medumo gore o bale mantšu:

ntšhwa	bontšhwa	gakantšhwa
pshio	dipshio	pshikologa

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Koko o apeile dipshio tša kgomo.

Mosima o bolawa ke bolwetši bja dipshio. Ga a kgone go pshikologa le bana ba bangwe. Ga a kgone go ipshina ka go bapala. Ga a ipshine ge a eya bookelong.

Go tšweletša molaetša kgakala

tšh-a-b-a
n-tšh-e-l-a

Bopa mantšu o šomiša medumo ye.

Ngwala mantšu a ka pukung ya gago:

tsh	w	n	ts	tš	p
b	l	tšh	i	e	a

Mongwalo

Kopolla ka pukung ya gago ya go ngwalela:

Xolani o ile gae.

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Thibela mello

Marang le mmagwe ba be ba dula kantle ga Toropo ya Kapa.

Malome wa gagwe o ba agetše ntlwana ka masenke. E be e na le lebati le mafasetere a mabedi.

Ntlo e be e le ye nnyane efela Marang o be a na le mpete wo e lego wa gagwe le raka ya go bea diaparo le dilo tša gagwe.

Ka bolokong ya bona ya dintlo tše nnyane, Marang o be a nale bagwera ba bantši. E be e le boithabišo go raloka ge sekolo se tšwele.

Ngwaga o mongwe le o mongwe ka Manthole, moya o be o tšutla ka maatla.

Bohle ba ile ba hlokomela mello. Phefo e ile ya dira gore dikgabo tša mollo di gole ka matla gomme di sepele ka lebelo.

Marang le bagwera ba gagwe ba lebeletše mello. Ba bone ka moo moya o bego o foka ka gona. Ba bone gore mabjang a matelele le ditlakala di swara tlhaga ka pela.

Bašemane ba phetha ka go dira se sengwe. Ba be ba nyaka go emiša mollo gore o se tšhume dintlo tša bona.

Letšatši le lengwe le le lengwe, ba be ba kgoboketša ditlakala gomme ba di epela kgole le boloko ya bona.

Ka Mokibelo ba be ba tumula mabjang go dikologa boloko ya bona.

Ka pejana malapa a mangwe a kgona go bona seo bašemane ba se dirago.

Ba bone gore moo bašemane ba dulago go lebelelega go hlwekile le go ba botse.

Ba bone gape le gore ba bolokegile mellong.

E sego kgale, batho ba bantši ba ekišitše Marang le bagwera ba gagwe. Go tloga nakong yeo, go ile gwa se sa ba le mello.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa Marang o be a dula kae?**
   Marang o be a dula...

2. **Naa ke eng seo moya o se dirilego mollo?**
   Moya o ile wa dira...

3. **Naa bašemane ba dirile eng go emiša mollo?**
   Bašemane ba...

Popegopolelo

Re ka aroganya mantšu ka ditsela tše di fapanego.

Boledišana le mogwera wa gago:

1 Ka dikarolo tša modumo:	2 Ka dikarolo tša dinoko:	3 Go ya dikarolong tša tlhalošo:
s-e-a-p-e-i	se-a-pe-i	Naa lentšu apea le ra go reng? Naa karopolelo **se** e fetola bjang tlhathollo ya **apea**?

Bjale leka ka mantšu a:
sebini, seboledi

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Wintimili ya go kgahliša sa William

William o goletše motsaneng wo o bitšwago Wimbe, kua Malawi. Go be go se na mohlagase kua Wimbe. Badudi ba motse ba be ba ithekgile ka pula gore ba nošetše dibjalo tša bona.

Ge William a be a ena le mengwaga e 14, go ile gwa ba le komelelo kua Malawi. Balemirui ba be ba sa kgone go nošetša dibjalo tša bona, ka fao go be go se na dijo tše di lekanego.

Lapa la William le be le kgona go ja dijo tše dinyenyane feela bošego. William o ile a swanelwa ke go tlogela sekolo. Batswadi ba gagwe ba be ba sa kgone go lefelela ditefelo tša gagwe tša sekolo.

Ka ge William a be a se sa tsena sekolo, o ile a diriša nako e ntši bokgobapukung. Ka letšatši le lengwe o ile a hwetša puku yeo e bitšwago Go Diriša Enetši. Puku e ile ya hlalosa gore o ka šomiša sematlamoya bjang go hlola enetši.

William o ile a phetha ka gore o tla diriša sematlamoya go tliša enetši motseng wa gabo.

William o ile a nyaka mo lefelong la ditlabakelo tša kgale go hwetša dilo tše a ka di šomišago go aga sematlamoya. Batho ba bangwe ba ile ba sega ka yena, eupša o ile a tšwela pele ka morero wa gagwe.

Bošegong bjo bongwe, mafelelong William o ile a dira gore sematlamoya se retologe. Sematlamoya se dirile enetši e lekanego go matlafatša mabone a mane le seyalemoya. William o be a diriša mabone go bala bošego.

William o be a nyaka go tliša mohlagase le meetse motseng ka moka wa gabo. O ile a šoma ka maatla go aga wintimili.

O ile a diriša wintimili sa gagwe se se mpsha se segolo go pompa meetse sedibeng. Bjale balemi ba be ba kgona

go nošetša dibjalo tša bona!

Mengwaga e sego e mekae ya morago, monna yo mongwe o ile a ngwala kanegelo ka William ka kuranteng. Batho ba bantši go dikologa Malawi le lefase, ba ile ba bala kanegelo ya William. Batho ba bangwe ba ile ba kgahlwa ke kanegelo ya gagwe kudu moo ba ilego ba hlohloletša go lefela William sekolong le yunibesithi.

Mengwaga e sego e mekae ya morago, monna yo mongwe o ile a ngwala kanegelo ka William ka kuranteng. Batho ba bantši go dikologa Malawi le lefase, ba ile ba bala kanegelo ya William. Batho ba bangwe ba ile ba kgahlwa ke kanegelo ya gagwe kudu se se ile sa ba hlohloletša go lefela William sekolong le yunibesithi.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa William o be a dula kae?**
   William o be a dula...

2. **Naa William o ile a reka eng?**
   William o ile a reka...

3. **William o ile a aga eng?**
   William o ile a aga...

Popegopolelo

Diriša dikarolo tše tša mantšu go aga mantšu:

ga	na	ša
Mohlala: selekega	Mohlala: bitšana	Mohlala: tshegiša

Ngwala mananeo a mantšu ka dipukung ya gago ya go ngwalela.

Go hlatholla molaetša

Fetolela mafoko a go nako ye e fetilego:

Gopola gore ge re fetolela lefoko go ya go lebaka ye e fetilego, re:

- *Go fetolela lentšu go lebaka le le fetilego o ka diriša mo*selana wa: -ile (šoma- šomile); -etše (sepela- sepetše); -ele (Ke a ja - Ke jele)

1. Kopolla mafoko ao ka pukung ya gago:

   Amo o ja borotho le nama.

2. Hwetša lediri o be o le dukoloxe:

   Amo o ja borotho le nama.

3. Ngwala lediri ka lebaka le le fetilego:

   jele

4. Ngwala lefoko le ka lebaka le le fetilego:

   Amo o jele borotho le nama.

5. Boeletša mafoko a:

   a. Matome o raga kgwele.
   b. Mma o apea nama.
   c. Koko o anega kanegelo.

Popantšu

Hlopholla mafoko a lebaka le le fetilego:

1. Kopolla mafoko ao ka pukung ya gago:

   o jele luki apola

2. Hwetša le go thalela sediri:

   o jele luki apola

3. Hwetša lediri o be o le dukoloxe:

   o jele luki apola

4. Hwetša sedirwa o be o se tlatše ka mmala:

   o jele luki apola

5. Ngwala lefoko ka tsela ye e lat**elago: sediri + lediri + sedirwa.**

   luki o jele apola

6. Tsentšha maswaodikga:

   Luki o jele apola.

7. Boeletša mafoko a:

   a. o opela tate koš.
   b. o reka lebo namune
   c. o bala sesi puku

Popantšu

Fetolela mafoko a go nako ye e fetilego:

a. Mpho o kuka pitša.
b. Koko o roka roko.
c. Tumi o sega kuku.

Popantšu

Hlopholla mafoko a lebaka le le fetilego:

a. o pakile mma borotho
b. o apeile koko morogo
c. tate mae o rekile

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Leeto la go ya kapa.

Re namela sefofane

Kgwedi ya go feta re tšere leeto la sefofane. E be ele la mathomo ke namela sefofane. Ke makaditšwe ke boemafofane bjo bogolo. Ke be ke thabile kudu ge re namela. Ba re laeditše go bofa mapanta a ditulo tša rena.

Ke ile ka kwa entšene ya sefofane e rora. Ka ithekga ka setulo ke bofile lepanta, gatee ka kwa re kukega. Ke ile ka lebelela ka lefasetere. Lefase e be le le lennyane go swana le mmepe. Ke sa maketše, ka kwa seboledi se re, “Re fihlile kapa, hle bofang mapanta ka ge sefofane se itukišetša go kotama.”

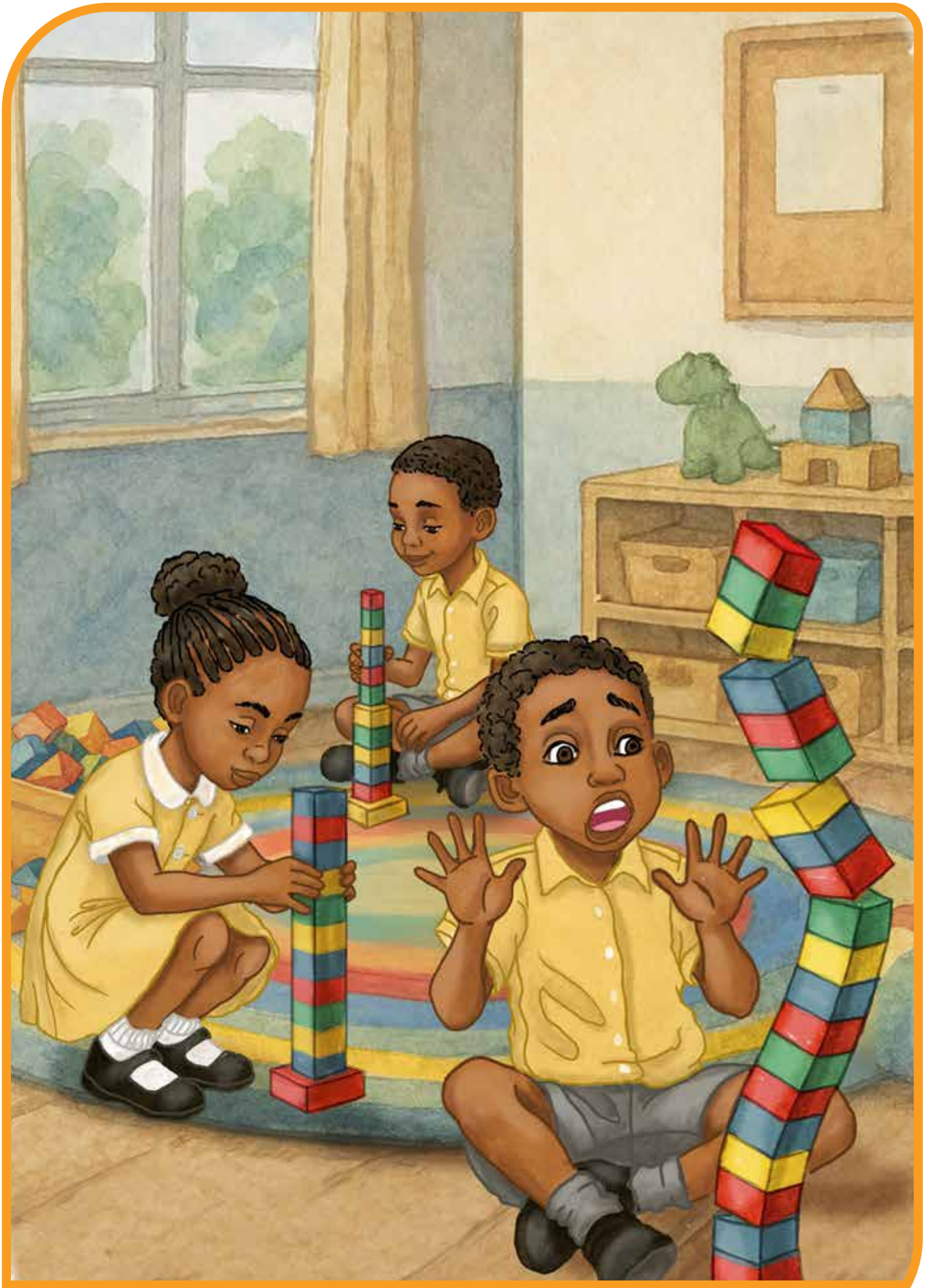

Dikanegelo tša Boitlhamelo

Popantšu

Fetolela mafoko a go nako ye e fetilego:

a. Re namela sefofane.
b. Bohlale o bofa lepanta.
c. Koko o dula fase.

Popantšu

Hlopholla mafoko a lebaka le le fetilego:

a. buti leoto o gobetše
b. mafela mma o apea
c. kgomo o bua tate

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

ke rata go paka dikuku.

Re ya polaseng

Beke ya go feta re ile polaseng. Re ile ra hlakanetšwa ke dikgogo di etetša ditsuane. Go tloga fao ra bona dikgomo kua kgojana di fula. Re bone dikolobe ka sethopeng di pshikologa lerageng. Re bone le mapidibidi a eya go nwa meetse ka letangwaneng.

Rapolase o be a tsene fase a hlokometše diruiwa tša gagwe. O be a efa dipere dijo. Go tloga fao a ya ka tšhemong go lekola dibjalo. Ge a fetša, a ya go re laetša go gama dikgomo. Re bile le letšatši le lebotse la kgotso polaseng.

Thelelo

Gopola gore go bala ka thelelo go ra gore:

- Go bala kanegelo ntle le diphošo.
- Go bala kanegelo ka lebelo le lebotse, bjalo ka ge o bolela.
- Go bala kanegelo ka maikutlo.

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Palesa Masuku le dikgato tše 5

Palesa Masuku ke mang?

Palesa Masuku ke ramahlale wa moAfrika borwa. Ka ngwaga wa 2011, o ile a thopa sefoka se segolo. Palesa o ile a latela magato a mahlano a thekenolotši go rarolla bothata.

Go nyakišiša

Palesa o ile a bona gore go na le batho bao ba sa kgonego go reka malahla le parafine tša go apea le go kwa borutho. O be a nyaka go hlama setofo sa theko ya fase.

Nyakišiša

Palesa o hweditše gore dikoko tša Morula di na le mohola ka gore di swa gabonolo le go gona ka go nanya.

Tlhamo

Palesa o ile a hlama setofo. Go e na le go diriša malahla, o ile a se hlama gore e fiše dikoko tša Marula.

Dira

Palesa o dirile gore setofo sa gagwe se šomiše dikoko le dikgapetla tša Marula sebakeng sa malahla.

Teko

Palesa o ile a leka setofo sa gagwe. Se bile borutho, sa bediša meetse sa ba sa apea le dijo. O kgonne go phasa teko ya gagwe.

Abelana

Palesa o ile a abelana ka tlhamo ya gagwe. O tsenetše papadi gomme a fenya!

Naa ke ka lebaka la eng Palesa a ile a fenya?

Mafelong a mantši dikoko le dikgapetla di be di hwetšwa fase ga mehlare. Se se ra gore batho ba bantši ba na le mokgwa wa go wo mokaone wa go apea le go itutetša.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Naa ke bothata bofe bjo Palesa a bego a nyaka go bo rarolla**
   Palesa o be a nyaka go...

2. **Naa ke ka lebaka la eng dikoko tša Marula di na le mohola?**
   Dikoko tša marula di na le mohola ka lebaka la gore...

3. **Naa go na le mehlare ya marula moo o dulago gona?**
   Ee, go na le mehlare ya marula moo ke dulago gona.
   Aowa! Ga gona mehlare ya marula moo ke dulago gona

Popegopolelo

Re ka aroganya mantšu ka ditsela tše di fapanego.

Boledišana le mogwera wa gago:

1 Ka dikarolo tša modumo:	2 Ka dikarolo tša dinoko:	3 Go ya dikarolong tša tlhalošo:
s-e-b-o-l-e-d-i	se-bo-le-di	Naa lentšu bolela le ra go reng? Naa karolopolelo **se** e fetola bjang tlhathollo ya go **bolela** mo lentšung?

Bjale leka ka mantšu a:
seapei, seopedi

Thelelo

Šielanang ka go bala ka go hlaboša lentšu:

Seruthufatxi sa meetse sa letšatši sa Xochitl

Ka letšatši le lengwe, Xochitll o be a sepela a eya gae. O ile a bona gore mehlare e be e se sa le gona. O ile a ipotšiša gore mehlare ka moka e ile kae.

Mesong e latelago, o ile a bona tatagwe a bea dikgong mollong gore a ruthetše meetse. O ile a lemoga gore dihlare tšeo di be di rengwa gore go dirwe mollo go ruthetša meetse. Xochitl o ile a tšea sephetho sa gore o tla leka go dira seruthufatši sa meetse seo se sa bolayego mehlare goba sa bitša tšhelete ye ntši.

Ge Xochitl a boa gae a etšwa sekolong, o ile a thoma go šoma ka tlhamo ya gagwe. O ile a kgoboketša mabotlelo a polasetiki, kgalase, lethopo le kota. Ge a bona a na le didirišwa tše di lekanego, o ile a di kopanya. O ile a kgokaganya lethopo le mabotlelo a polasitiki. O ile a penta mabotlelo ka mmala o motsothwa. Tatagwe o ile a mo thuša gore a age lepokisi la seruthufatši sa meetse.

Ka letšatši le le latelago pele ga sekolo, Xochitl o ile a tsenya meetse ka mabotlelong. Ke moka o ile a bea seruthufatši sa gagwe letšatšing go bona ge e ba se tla šoma.

Ka morago ga sekolo, o ile a kitimela gae go yo leka seruthufatši sa gagwe. O ile a bula lethopo gomme meetse a fišago a go tšhuma a tšwela ntle! “Bona Papa! E a šoma!” Xochitl o botša tatagwe. “O šomile gabotse!” a realo tatago Xochitl.

Xochitl o dirile seruthufatši se se kgolwane go ruthetša meetse a lekanego gore lapa la gagwe le hlape. O ile a se bea godimo ga marulelo gore se hwetše letšatši le le ntši. Batho bohle ba bone

seruthufatši seo gomme ka moka ba be ba se nyaka. Ge motho yo mongwe le yo mongwe a šetše a na le sethuthafatši sa šochitl, ba ile ba kgona go ruthetša meetse ka letšatši. Batho ga ba sa hloka go rema mehlare go hwetša dikgong tša mollo.

Xochitl o thopile sefoka go tšwa Yunibesithing ya Mexico ka lebaka la tlhamo ya gagwe ya seruthufatši sa meetse sa letšatši.

Kwešišo

Ngwala dikarabo ka dipukung tša lena tša go ngwalela:

1. **Xochitl o ile a tšea sephetho sa go dira eng?**
   Xochitl o ile a tšea sephetho sa go dira...

2. **Tatago Xochitl o mo thušitše go aga eng?**
   Tatago Xochitl o mo thušitše go aga...

3. **Ke bothata bofe setšhabeng sa geno bjo o ka ratago go bo rarolla?**
   Ke rata go rarolla bothata bja...

Popegopolelo

Diriša dikarolo tše tša mantšu go aga mantšu:

ša	mo	ra
Mohlala: sepediša	Mohlala: morui	Mohlala: ramolao

Ngwala mananeo a mantšu ka dipukung ya gago ya go ngwalela.

Copyright © 2026 National Educational Collaboration Trust (NECT)

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

Additional permissions beyond the scope of this license may be available. For further information, please contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

NHLRP | National Home Language Reading Programme

NHLRP | National Home Language Reading Programme